

PROCJENA POTREBA MEDIJSKOG SEKTORA U BOSNI I HERCEGOVINI

Izveštaj o provedenom
istraživanju javnog mnijenja
o potrebama medijskog
sektora u BiH

Procjena potreba medijskog sektora u Bosni i Hercegovini

Izveštaj o provedenom istraživanju javnog
mnijenja o potrebama medijskog sektora u BiH

ISBN 978-92-9234-046-9

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Švedske i u saradnji sa Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini.
Sadržaj ove publikacije ne odražava mišljenja ili stavove Švedske i Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini,
osim ukoliko nije posebno navedeno.

SADRŽAJ:

UVOD	5
Pozadina projekta	5
Svrha i ciljevi istraživanja	6
SAŽETAK.....	7
Glavni nalazi istraživanja.....	7
Preporuke.....	9
OPIS METODOLOGIJE.....	10
Osnovne informacije	10
Trening anketara	14
Kontrola kvaliteta prikupljenih podataka	15
Stopa odgovora (Response Rate)	16
Socio-demografska struktura uzorka	17
REZULTATI.....	21
Rezultati ispitivanja javnog mnijenja i fokus grupa.....	21
Uvodni dio.....	21
Najzanimljivi sadržaj, faktori koji utječu na izbor medija i povjerenja u medije	25
Pritisci, odgovornost medija i legitimne reakcije građana.....	28
Veze sa politikom i dodatno plaćanje medijskih sadržaja.....	32
Utjecaj medija na demokratiju u BiH i važnost informiranja za svakodnevni život	35
Rezultati analize dubinskih intervjua	38
Procjena opće situacije i problema u medijima u BiH	38
Sigurnost novinara	40
Razlika u položaju muških i ženskih novinara	41
Položaj freelancera u Bosni i Hercegovini	42
Procjena (ne)zavisnosti medija	42
Zakonski okviri funkcioniranja medija	43
Udruženje novinara BiH	44
Uloga obrazovanja u razvoju medija i novinarstva u BiH.....	45
PRILOZI	47
Upitnik za anketu sa građanima.....	47
Vodič za fokus grupe sa građanima.....	56
Vodič za polustrukturirane intervjue sa predstavnicima medija.....	59
Vodič za polustrukturirane intervjue sa predstavnicima policije	60

UVOD

Pozadina projekta

Medijski sektor u Bosni i Hercegovini (BiH) suočava se sa brojnim preprekama. Sektor karakterizira veliki broj medija, konstantno pada marketinški prihod i politički pritisci na uređivačku politiku i medijske slobode. Postoje tri javna emitera, oko 100 televizijskih stanica, 150 radiostanica, 8 novinskih agencija i 8 dnevnih listova, te brojni online mediji koji se takmiče za prihode na skromnom medijskom tržištu.¹ Osim toga, pandemija COVID-19 je snažno negativno utjecala na medijski sektor u BiH. Mediji su pretrpjeli nagli pad prihoda od oglašavanja, a neki su bili prinuđeni otpuštati novinare i druge medijske profesionalce. Uprkos poboljšanju epidemiološke situacije i ostvarivanju prihoda tokom 2021. godine, mediji se i dalje suočavaju sa finansijskim posljedicama, a novinari su i dalje neadekvatno plaćeni.

Politički pritisci na medijski sektor su konstantni. Donacije i subvencije iz javnih budžeta i komercijalnih ugovora vlada i javnih poduzeća godinama su dodjeljivane medijima kroz netransparentne i arbitrarne postupke, ukazujući na moguće političke i finansijske utjecaje na uređivačke politike.²

Samo u prošloj godini, Udruženje BH novinari je zabilježilo 69 slučajeva kršenja slobode izražavanja novinara i napada na novinare, uključujući fizičke napade, internetske i lične prijetnje, klevetničke kampanje i mobing. Medijska zajednica se zalaže za novi zakon o slobodi informacija, koji bi obavezao javna tijela na proaktivnu transparentnost i za uvođenje zakona o transparentnosti vlasništva nad medijima i finansiranje medija iz javnih budžeta.

Trenutna situacija onemogućava medijske slobode i kapacitete medija da proizvode kvalitetne i nezavisne sadržaje. Iako mediji izvještavaju o raznim temama, izvještaji pokazuju da je kvalitet informacija nizak i da nedostaje detaljno i specijalizirano izvještavanje o raznim pitanjima, uključujući ekonomiju i nauku.

Osim toga, medijsko izvještavanje je ocijenjeno kao sveukupno pristrasno, jer je medijski sektor podijeljen na etnonacionalne i političke linije, a dezinformacije se proizvode u velikim količinama, što se posebno pokazalo tokom pandemije COVID-19.³

Iako postoji opće razumijevanje izazova, rizika i prijetnji sa kojima se mediji u BiH suočavaju, prije provedbe ove analize nije bilo tačnih podataka o tome koje konkretne mjere treba poduzeti da se poboljša teška situacija u medijskom sektoru u BiH.

Praćenje situacije pokazuje da šira javnost, medijski radnici, kreatori politike i međunarodna zajednica razumiju političke, finansijske, pravne i sigurnosne izazove koji otežavaju rad medija. Međutim, nedostatak čvrstih i sveobuhvatnih podataka o prirodi i obimu ovih pitanja i različitim potrebama medijskog sektora ključan je za razvijanje razumijevanja obima problema, kao i za razvoj efikasnog odgovora.

¹ Podaci registra Regulatorne agencije za komunikacije BiH i Vijeća za štampu i online medije BiH. Također: Sanela Hodžić i Brankica Petković. Održivost profesionalnog novinarstva u poslovnom medijskom okruženju Zapadnog Balkana. TACSO, 2020. <http://tacso.eu/wp-content/uploads/2020/09/Sustainability-of-Professional-Journalism-in-WB-Study-final.pdf>

² Obrasci finansiranja medija iz javnih budžeta: politički pritisci i finansijska nestabilnost | MC_ONLINE (media.ba)

³ Anida Sokol. Propaganda, Disinformation and Hate Models of Media and Communication in Bosnia and Herzegovina, 2020. <https://seenpm.org/wp-content/uploads/2020/09/Research-publication-1-BIH-ENG.pdf>

Navedena pitanja su riješena provedbom sveobuhvatne procjene potreba medijskog sektora u BiH, tokom koje su uslijedile konsultacije sa ključnim akterima u svrhu analize podataka i preciziranja stvarne prirode problema. To je također pomoglo u razvijanju efikasnih mjera i preporuka ne samo za buduće angažiranje svih relevantnih aktera u ovoj oblasti, već i za bolje usmjeravanje međunarodne podrške medijskom sektoru u narednim godinama.

Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha istraživanja je:

- ✓ Razumjeti potrebe medija u BiH;
- ✓ Razumjeti navike potrošnje medija, percepciju i potrebe javnosti;
- ✓ Dati preporuke za daljnji razvoj nezavisnih medija u BiH.

Procjena potreba obuhvata sljedeće segmente:

- ✓ Potrebe za finansijskim, stručnim, tehničkim i drugim kapacitetima medija;
- ✓ Položaj i potrebe medijskih radnika i novinara (uključujući i slobodne novinare-freelancere), njihovu sposobnost da dobiju, proizvode i dijele informacije, bez suočavanja s online/offline prijetnjama, napadima, uznemiravanjem i bilo kojim vrstama pritisaka;
- ✓ Trenutno stanje u oblasti slobode medija i potreba za unapređenjem zakonskih, regulatornih i samoregulatornih okvira za medije;
- ✓ Navike i potrebe javnosti i njihov odnos prema medijima.

U ovom Izvještaju su predstavljeni rezultati ispitivanja javnog mnijenja u kojem se prikazuju mišljenja i stavovi građana BiH po nekim od navedenih pitanja, kao i mišljenja i stavovi profesionalaca iz medija i drugih oblasti života i rada koji se dotiču rada medija.

SAŽETAK

Glavni nalazi istraživanja

Općenito gledano, stanje u medijima u Bosni i Hercegovini građani procjenjuju nezadovoljavajućim. Građani pokazuju nizak stepen povjerenja u medije. Građani smatraju da su mediji značajno determinirani cenzurom i autocenzurom, koje su uvjetovane političkim i ekonomskim utjecajem. Sadržaji i ključne poruke koje se putem medija plasiraju imaju negativan utjecaj na demokratiju i funkcionalnost bosanskohercegovačkog društva. Informativne emisije se nedvosmisleno percipiraju kao politička propaganda, sa ciljem održavanja tenzija koje izazivaju politički faktori koji određuju rad medija.

Prema mišljenju građana BiH, mediji su zasićeni neistinitim informacijama, govorom mržnje i neobjektivnim informiranjem, a sigurnost novinara se procjenjuje kao nezadovoljavajuća. Jedan od razloga za to je veliki politički pritisak na medije, a sa druge strane neprimjenjivanje ili nepostojanje zakonskih okvira koji bi regulirali oblast medija.

Većina ispitanika u provedenom istraživanju je saglasna u procjeni da je situacija na online medijima značajno bolja nego na TV-u, radiju i štampi. Pored oslobađanja medija od političke i ekonomske zavisnosti, unapređenja zakonskih normativa kojima se definira etičko i profesionalno poslovanje, kao i položaj novinara, prema mišljenju ispitanika, neophodno je povećati udio afirmativnih sadržaja u medijskom prostoru. Za uspješnije funkcioniranje novinara, neophodno je osavremeniti i unaprijediti rad na relevantnim fakultetima, kao i oformiti funkcionalnu organizaciju novinara i medijskih profesionalaca.

Na osnovu ukupnih dobijenih rezultata provedenog istraživanja, nameću se sljedeći glavni nalazi:

Na spomen medija, najveći broj ispitanih pomisli na jedan od domena medijskog djelovanja (TV, internet portali i blogovi, radio i štampa). Pored toga, pojam medija za većinu ispitanika ima i negativan prizvuk, jer ih asocira na negativne pojave lažnih vijesti, neprofesionalnost, pristrasnost, namjerno održavanje tenzije u društvu i nekorektno promoviranje političkih ciljeva. Prema mišljenju najvećeg broja ispitanika u medijskim sadržajima, koji se plasiraju putem medija u Bosni i Hercegovini, dominiraju negativno konotirane vijesti, za koje ispitanici smatraju da se namjerno forsiraju, jer na taj način pomažu političkim elitama u BiH da održe nefunkcionalno stanje u državi. Plasiranje laži i neistina je također jedna od čestih asocijacija koje građani BiH u velikoj mjeri vežu uz pojam medija.

Kao najveće mane i problemi u domenu medija se navode netačnost informacija, koje se često procjenjuju i kao huškačke, te neobjektivnost u medijskom izvještavanju. Mediji se procjenjuju kao pristrasni, u smislu da se jednostavno može ustanoviti sa kojim političkim strukturama su pojedini mediji povezani i od njih zavisni. Ispitanici smatraju da su svi, ili gotovo svi mediji u Bosni i Hercegovini, zavisni, ili u političkom ili u finansijskom smislu. Politička i ekonomska zavisnost medija doživljava se kao najveći izvor problema medija u Bosni i Hercegovini. Ove vrste zavisnosti uvjetuju način informiranja i direktno prema ispitanicima onemogućavaju razvoj objektivnog novinarstva i adekvatnu informiranost građana.

Medijski sadržaji na svim medijima bi trebali sadržavati više vijesti koje predstavljaju pozitivne primjere, pogotovo iz bosanskohercegovačke svakodnevnice, i koje imaju pozitivan prizvuk, odnosno vijesti koje će utjecati na porast optimizma građana u pogledu svakodnevnog života i budućnosti u Bosni i

Hercegovini. U vezi sa tim je neophodno i smanjiti količinu neprovjerenih informacija koje se građanima plasiraju, a koje jedino odgovaraju vladajućim strukturama, imajući u vidu njihove političke i društvene ciljeve.

Prema informativnom programu ispitanici imaju pretežno negativan stav. Smatra se da su informacije koje se kroz informativni program plasiraju određene ideološkim smjernicama političkih faktora koji stoje iza određenih medija; i da u njima dominira negativan prizvuk koji se pridodaje informacijama, što u perspektivi, prema mišljenju ispitanika, dovodi do vještačkog održavanja tenzije u bosanskohercegovačkom društvu. Građani u najvećoj mjeri pokazuju vrlo nizak stepen povjerenja medijima i informacijama koje od njih dobijaju. Zbog toga su okrenuti samostalnom traganju i provjeri informacija, u cilju potpunijeg i objektivnijeg informiranja.

Za lažno informiranje, širenje neistinitih vijesti, prema mišljenju ispitanika, adekvatne posljedice bile bi novčano kažnjavanje, oduzimanje licenci i, u nešto manjoj mjeri, pravni postupci poput tužbi. Ispitanici smatraju da bi na taj način mediji bili primorani da objektivno i nepristrasnije izvještavaju i pogotovo da ne šire govor mržnje. Potrebno je naglasiti da su ispitani građani u potpunosti protiv bilo kakvog oblika nasilja prema novinarima i medijima i da su jedini korektni načini kažnjavanja medija za neprofesionalno ponašanje sistematska primjena odgovarajućih zakonskih normi. Na ovom mjestu je neophodno napomenuti da se dobijeni rezultati razlikuju od ispitivanja prethodnih godina, u kojima su građani u značajnijoj mjeri podržavali nasilje nad novinarima (naprimjer, da je prihvatljivo udariti novinara).⁴ U vezi ovog problema, građani smatraju, u najvećem broju, da se zakon u sličnim slučajevima ne primjenjuje dovoljno i dosljedno. Smatraju da je neophodno razviti odgovarajuće pravne okvire i zakonske norme kojima bi se, na adekvatan način, moglo odgovoriti na neprofesionalna ponašanja u medijima i dosljedno ih primjenjivati.

Za novinare i medijske radnike se procjenjuje da su ugroženi, da nisu dovoljno zaštićeni i da, gledano iz tog ugla, ne mogu u potpunosti da se posvete svome poslu bez straha. Kao jedinu mogućnost da novinari funkcioniraju bez ovakve vrste problema vide politiku nezamjeranja od strane novinara, odnosno određenu vrstu autocenzure. Smatra se da su i ženski i muški novinari u nepovoljnom položaju, ali da su žene izložene većem pritisku nego muškarci.

Obrazovanje na fakultetima koji obuhvataju novinarstvo i medije nije usklađeno sa modernim tehnologijama i ne daje dovoljno obuhvatno niti teorijska, niti praktična znanja za rad u medijima. Općenito je procijenjeno da su ovoj oblasti neophodne značajne promjene.

Ispitanici u najvećem broju slučajeva pokazuju spremnost da dodatno plaćaju medije koji bi osiguravali kvalitetne, provjerene i nepristrasne informacije, kao i kvalitetniji sadržaj u cjelini. Mlađi ispitanici su jedina kategorija građana koji nisu saglasni s ovakvim mišljenjem.

Profesionalci iz medija su gotovo u svim aspektima saglasni sa stavovima ispitanika izraženih putem upitnika ili kroz fokus grupe. Najupečatljiviji nalaz iz dubinskog intervjua sa profesionalcima iz medija odnosio se na njihovu potpunu uvjerenost o političkoj i finansijskoj zavisnosti medija i insistiranje da kuća koju predstavljaju spada u rijedak primjer nezavisnog medija. Ostaje naravno da se pitamo je li ovo posljedica objektivnog stanja stvari ili zapravo još jedan indikator autocenzure koja vlada u medijima.

⁴ BiH: Raste broj građana koji opravdavaju nasilje nad novinarima (voanews.com)

Preporuke

Imajući u vidu da su predstavljeni zaključci međusobno isprepleteni, na osnovu provedenog istraživanja se mogu definirati sljedeće opće preporuke koje simultano obuhvataju više različitih problema koji su identificirani u okviru ove studije:

Neophodno je unapređenje zakonskih okvira, i dosljednija primjena postojećih zakonskih mjera kojima se reguliraju lažno i zlonamjerno informiranje, i promocija sadržaja sa ciljem podizanja tenzija u društvu. Dosljednija primjena i unapređenje zakonskih normi je neophodno i po pitanju sigurnosti novinara, kao i statusa freelance novinara.

Uporedo sa tim, na osnovu dobijenih podataka se poželjnim smatra i intenziviranje podrške medijima (prvenstveno online medijima) koji ispunjavaju kriterije etičkog izvještavanja, uspijevaju zadržati nezavisnost od političkih i ekonomskih faktora i koji su usmjereni afirmativnim sadržajima i otvorenom društvu.

Kao adekvatne mjere za lažno ili zlonamjerno izvještavanje medija građani smatraju kako bi, pored tužbi za klevetu kao postojećeg mehanizma, bilo poželjno uvesti i različite oblike finansijskog kažnjavanja, kako novinara, tako i medijskih kuća, ili oduzimanja licenci. Prema dobijenim podacima, ovakve reakcije se smatraju adekvatnim kontramjerama i trebale bi se primjenjivati u slučajevima različitih prekršaja koji spadaju u zlonamjerno iskrivljavanje istine u medijima ili lažno informiranje.

Neophodno je podržati medije i pojedinačne medijske sadržaje kojima se promoviraju pozitivni primjeri (prvenstveno iz Bosne i Hercegovine) i koji promoviraju opće humanističke vrijednosti. Podrškom medijskim sadržajima sa pozitivnom konotacijom osigurava se protuteža negativno konotiranim sadržajima koji dominiraju u većini medija, prvenstveno TV-u.

Daljnijim konkretnim aktivnostima unaprijediti položaj freelance novinara, čiji rad se procjenjuje kao najkvalitetniji i najperspektivniji oblik novinarstva, ali koji, prema zakonskim standardima, imaju najnepovoljniji status u novinarskoj profesiji.

Potrebno je kurikulume na fakultetima žurnalistike i medija uskladiti s aktuelnim potrebama novinarske profesije i načinom rada medija, jer su trenutno vrlo nekompatibilni. Pored toga, neophodno je stalno raditi na dodatnom obučavanju i usavršavanju novinara i medijskih radnika (svih domena medija) sa ciljem: omogućavanja praćenja savremenih tehnologija; usavršavanja u istraživačkom novinarstvu; daljnje promocije važnosti nezavisnog, objektivnog i istinitog informiranja.

OPIS METODOLOGIJE

Osnovne informacije

Projekt je realiziran u periodu februar – mart 2022. godine, i to koristeći tri metode prikupljanja podataka:

1. Kvantitativno prikupljanje podataka u ispitivanju javnog mnijenja na reprezentativnom uzorku građana BiH CAPI metodom;
2. Kvalitativno prikupljanje podataka u obliku grupnih diskusija sa građanima BiH;
3. Kvalitativno prikupljanje podataka polustrukturiranim dubinskim intervjuima sa profesionalcima zaposlenim u medijima širom BiH.

Tabela A – Period provedbe istraživanja CAPI metodom

Trening anketara	4. februar 2022. godine
Trajanje terena – Telefonska anketa	5. – 22. februar 2022. godine
Ispitanici	Osobe starije od 18 godina
Planirani uzorak	N=1000
Metoda prikupljanja podataka	CAPI

Za prikupljanje podataka CAPI metodom angažirano je 48 intervjuera i 12 regionalnih koordinatora, te nekoliko CATI intervjuera koji su angažirani u svrhu kontrole kvaliteta.

Prethodno angažmanu anketara, održana je obavezna obuka za sve uključene saradnike na ovom projektu. Svaki anketar je u obavezi uraditi minimalno jednu probnu anketu, kako bi evaluirali usvojeno znanje anketara i potvrdili da je anketar spreman za rad na projektu.

Instrument istraživanja je programiran u profesionalnom programu za ispitivanje javnog mnijenja, čija upotreba je posebno prilagođena istraživanjima koja se obavljaju putem CAPI i CATI metode.

Istraživanje je provedeno na slučajnom stratificiranom reprezentativnom uzorku građana BiH koji su stariji od 18 godina. Uzorak je stratificiran po entitetima, Brčko distriktu BiH, 3 područja u kojima je jedan od 3 naroda brojučano većinski, prema 18 regija unutar ovih područja, veličini općina, tipu naselja. Izbor primarnih tačaka uzorka – naselja u kojima je provedeno istraživanje je obavljeno slučajnim izborima iz baze naseljenih mjesta po općinama u BiH. Izbor sekundarnih tačaka uzorka je proveden metodom slučajnog kretanja od slučajno odabrane polazne tačke u slučajno odabranoj primarnoj tački uzorka.

Ispitanik unutar slučajno izabranog domaćinstva je biran metodom “zadnjeg rođendana”, među članovima domaćinstva starijim od 18 godina. Nakon što intervjuer zabilježi datume rođenja svih članova domaćinstva, posmatrajući unazad od datuma anketiranja, osoba koja je imala zadnji rođendan (a u starosnoj skupini je 18+) je odabrani ispitanik.

U slučaju da odabrani ispitanik odbije učestvovati u istraživanju, intervjuer bira novo domaćinstvo i novog ispitanika. Nije dozvoljeno uraditi više od jedne ankete u domaćinstvu.

Tabela B – Struktura planiranog i ostvarenog uzorka

Populacija Bosne i Hercegovine - 18+			Uzorak	
Po regionu, tipu naselja, spolu i dobi			Planiran	Ostvaren
Ukupna populacija	Br.stanovnika	%		
Ukupno	2,838,458	100.00%	N=1000	N=1003
Entitet				
Federacija Bosne i Hercegovine	1,762,918	62.11%	621	631
Republika Srpska	1,008,372	35.53%	355	346
Distrikt Brčko	67,168	2.37%	24	26
Područja sa nacionalnom većinom			1,000	1,003
Bošnjačka većina	1,355,205	47.74%	477	510
Hrvatska većina	407,714	14.36%	144	121
Srpska većina	1,008,372	35.53%	355	346
Distrikt Brčko	67,168	2.37%	24	26
Region - područja sa boš. većinom			1,000	1,003
USK	212,139	7.47%	75	53
TUZLANSKI	355,423	12.52%	125	126
ZENIČKO-DOBOJSKI BOŠ	258,347	9.10%	91	92
BOSANSKO-PODRINJSKI	19,381	0.68%	7	7
SBK BOŠ	103,565	3.65%	36	48
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI BOŠ	72,212	2.54%	25	21
KANTON SARAJEVO	334,137	11.77%	118	163
Region - područja sa hrv. većinom	1,355,205	47.74%	477	510
POSAVSKI	35,567	1.25%	13	15
ZENIČKO-DOBOJSKI HRV	28,658	1.01%	10	10
SBK HRV	95,757	3.37%	34	21
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI HRV	105,511	3.72%	37	34
ZAPADNO-HERCEGOVAČKI	73,517	2.59%	26	24
HERCEGBOSANSKI (KANTON 10)	68,703	2.42%	24	17
Region - područja sa srp. većinom	407,714	14.36%	144	121
BANJA LUKA	455,102	16.03%	160	194
DOBOJ	178,468	6.29%	63	49
BIJELJINA	217,381	7.66%	77	48
PALE	76,754	2.70%	27	27
FOČA - RS	25,697	0.91%	9	12
TREBINJE	54,970	1.94%	19	16
	1,008,372	35.53%	355	346
DISTRIKT BRČKO	67,168	2.37%	24	26
Ukupno			24	26
UKUPNO			1,000	1,003

Populacija Bosne i Hercegovine - 18+			Uzorak	
Po regionu, tipu naselja, spolu i dobi			Planiran	Ostvaren
Tip naselja	Br.stanovnika	%	1,000	1,003
Urbana sredina	1,232,532	43.42%	434	478
Ruralna sredina	1,605,926	56.58%	566	525
Spol			1,000	1,003
Muško	1,376,637	48.50%	485	519
Žensko	1,461,821	51.50%	515	484
Dob	Br.stanovnika	%	1,000	1,003
18-24	321,816	11.34%	113	52
25-34	504,951	17.79%	178	154
35-44	490,404	17.28%	173	193
45-54	537,503	18.94%	189	209
55-64	481,788	16.97%	170	201
65+	501,996	17.69%	177	194
Ukupno			1,000	1,003

U kvalitativnom istraživanju kroz 3 grupne diskusije, učešće su uzele ukupno 24 osobe, po 8 u svakoj od tri održane fokus grupe.

Socio-demografska struktura učesnika je predstavljena u tabeli u donjem dijelu teksta.

Tabela C - Demografska struktura učesnika fokus grupnih diskusija

Grad	Spol	Dob	Stepen obrazovanja	Radni status	Sektor poslovanja	Prihodi domaćinstva	Etnička pripadnost
Banja Luka	Ženski	29	Visoka stručna sprema	Zaposlena	Javni	1501 - 2000	Srpska
Banja Luka	Muški	30	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	PREKO 2000	Srpska
Banja Luka	Muški	33	Visoka stručna sprema	Zaposlen	Privatni	PREKO 2000	Srpska
Banja Luka	Ženski	47	Srednja stručna sprema	Zaposlena	Privatni	1501 - 2000	Srpska
Banja Luka	Ženski	39	Srednja stručna sprema	Zaposlena	Privatni	1501 - 2000	Srpska
Banja Luka	Muški	29	Visoka stručna sprema	Nezaposlen		1501 - 2000	Srpska
Banja Luka	Muški	22	Srednja stručna sprema	Nezaposlen		501 - 1000	Hrvatska
Banja Luka	Ženski	35	Visoka stručna sprema	Zaposlena	Privatni	501 - 1000	Srpska
Sarajevo	Ženski	21	Srednja stručna sprema	Zaposlena	Privatni	PREKO 2000	Srpska
Sarajevo	Ženski	26	Visoka stručna sprema	Zaposlena	Privatni	PREKO 2000	Hrvatska
Sarajevo	Ženski	39	Srednja stručna sprema	Nezaposlena		1001 do 1500	Bošnjačka
Sarajevo	Muški	30	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	1001 do 1500	Bošnjačka
Sarajevo	Muški	24	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	1001 do 1500	Bošnjačka
Sarajevo	Muški	34	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	1501 do 2000	Bošnjačka
Sarajevo	Muški	23	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	PREKO 2000	Bošnjačka
Sarajevo	Muški	36	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Privatni	501 - 1000	Bošnjačka
Mostar	Muški	40	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Javni	1501 - 2000	Srpska
Mostar	Ženski	55	Srednja stručna sprema	Zaposlena	Javni	PREKO 2000	Hrvatska

Mostar	Muški	34	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Javni	1501 - 2000	Bošnjačka
Mostar	Ženski	21	Srednja stručna sprema	Studentica		DO 500	BiH
Mostar	Ženski	42	Srednja stručna sprema	Zaposlena	Privatni	501-1000	Bošnjačka
Mostar	Ženski	23	Srednja stručna sprema	Studentica		501 - 1000	Hrvatska
Mostar	Muški	39	Visoka stručna sprema	Zaposlen	Javni	1501 - 2000	Hrvatska
Mostar	Muški	44	Srednja stručna sprema	Zaposlen	Javni	1001 - 1500	Hrvatska

Kada je u pitanju istraživanje metodom polustrukturiranih dubinskih intervjua, ukupno je kompletiran 21 intervju, od kojih je 15 intervjua urađeno sa predstavnicima medija (novinari, urednici), 1 intervju sa predstavnikom marketinške agencije, 1 sa profesorom komunikologije, 2 sa nezavisnim novinarima i 2 sa predstavnicima policijskih institucija. U tabeli u donjem dijelu teksta prikazana je struktura kompletiranih intervjua.

Tabela D - Struktura učesnika polustrukturiranih dubinskih intervjua

Medij	Tip
BHRT	Javni/elektronski/BiH nivo
TVSA	Javni/elektronski/Sarajevo
RTV HB	Privatni/zamjena za javni na hrvatskom jeziku/elektronski/Mostar
ATV	Privatni/elektronski/Banja Luka
Nezavisne	Privatni/print+online/Banja Luka
Oslobođenje/O kanal	Privatni/print+online+TV/Sarajevo
Avaz	Privatni/print/Sarajevo
Hercegovina info	Privatni/online/Mostar
Detektor	Nazavisni/online/Sarajevo
CIN	Nazavisni/online/Sarajevo
Fokus	Nazavisni/online/Sarajevo
MC	Nazavisni/online/Sarajevo
buka.ba	Nazavisni/online/Banja Luka
RSG radio	Nezavisni/radio/Sarajevo
BH Radio 1	Javni/radio/BiH
Ostale institucije:	
Marketing agencija	Fabrika
Profesori/nezavisni eksperti:	
Profesor na fakultetu	dr. komunikoloških nauka, profesor na fakultetu
Nezavisni novinar	Freelance
Nezavisni novinar	Freelance
Institucije	
MUP RS	Institucije
Policija Brčko Distrikta	Institucije

Trening anketara

Prije provedbe istraživanja, za sve učesnike istraživanja smo proveli trening intervjuera, koordinatora i kontrolora kvaliteta provedbe projekta.

Obuka se obavlja putem online platforme (3CX) preko koje svaki anketar ima audio i videoprikaz treninga, te aktivno učestvuje u obuci, postavlja i odgovara na pitanja voditelja istraživanja.

Sadržaj treninga za ispitivanje javnog mnijenja:

1. Uvod i opće informacije o projektu
2. Metodologija rada na CAPI/CATI istraživanju
3. Tehnička uputstva za korištenje aplikacije Survey System
4. Ispravan odabir ispitanika
5. Obuka za instrument istraživanja, „Q po Q“ (pitanje po pitanje)
6. Vježba Testiranje upitnika
7. Provjera usvojenog znanja
8. Opća pravila anketiranja građana

Trening je trajao nekoliko sati i prošli su ga svi angažirani intervjueri, s iskustvom od više od godinu dana u radu na sličnim projektima, kao koordinatori i supervizori, koji su zaduženi za kontrolu kvaliteta prikupljenih podataka, odnosno kontrolu rada intervjuera.

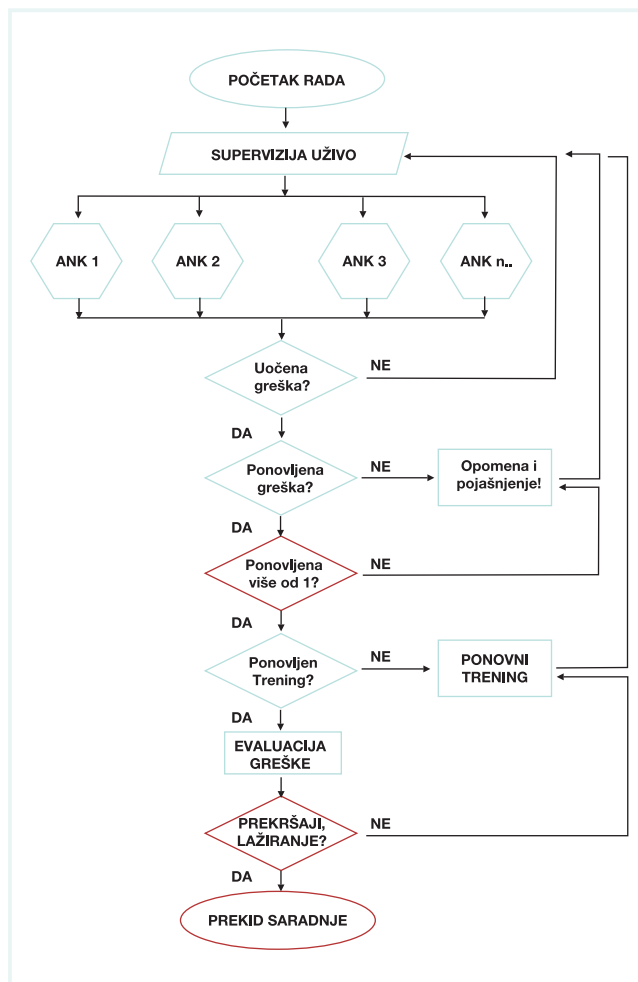
Kontrola kvaliteta prikupljenih podataka

Kontrola kvaliteta se provodi kontinuiranom supervizijom u toku samog intervjua s ispitanikom i naknadnim telefonskim pozivom slučajno izabranih ispitanika. Supervizor kontrolira razne aspekte provedbe intervjua.

Supervizor evidentira tok i ishode kontrole za svaku kontroliranu anketu i za svakog kontroliranog intervjera, te ukoliko dođe do ponavljanja neke greške, intervjera upućuje na ponovnu obuku ili, u slučaju prekršaja (lažiranja ankete), slučaj prijavljuje voditelju terenskog odjela koji nakon evaluacije, udaljava intervjera sa projekta i mreže saradnika.

Prism Research and Consulting koristi ESOMAR standarde za kontrolu koja podrazumijeva minimalno 15% kontroliranih anketa svakog intervjera. U slučaju da za jednog intervjera nije obavljeno dovoljno supervizije "uživo", supervizor će ponovnim pozivom ka ispitaniku provjeriti kvalitet urađene ankete.

Također, ukoliko se prilikom kontrole utvrdi da je intervjuer napravio prekršaj, nije ispoštovao metodološka pravila, ili je više puta ponovio grešku na više od 15% urađenih anketa, intervjuer se udaljava sa projekta, a sve urađene ankete navedenog anketara se smatraju nevalidnim, te ih ponovno rade, sa novim po slučaju odabranim ispitanicima, drugi intervjueri.

Moramo naglasiti da se takve vrste grešaka ili prekršaja otkriju u samom početku rada na projektu, jer kontinuirana supervizija upravo to omogućava.

U slučaju nekih manjih grešaka, intervjuer se šalje na ponovni trening, ponavlja ankete za vježbu i, ukoliko nakon testiranja zadovolji kriterije za rad na projektu, može biti vraćen u smjenu.

Stopa odgovora (Response Rate)

Na temelju našeg 25-godišnjeg iskustva, u anketama ovog tipa, očekivana stopa odgovora varira od 8% do 15%, zavisno od općine i tipa naselja (veća stopa odgovora u ruralnim ili prigradskim područjima u poređenju s urbanim područjima).

Stopa odgovora za kvantitativni dio istraživanja je u okviru očekivanih granica i prikazana je na tabeli ispod teksta (Tabela E).

Tabela E – Stopa odgovora u istraživanju javnog mnijenja

Stopa odgovora	Ukupno		1. pokušaj		2. pokušaj		3. pokušaj		4. pokušaj		5. pokušaj	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kompletirano	1003	10.6%	627	13.3%	246	11.0%	73	7.0%	43	3.4%	14	7.1%
Odbijeno	4634	49.0%	2398	50.7%	1103	49.4%	519	49.5%	504	40.2%	110	56.1%
Prekinuta anketa	147	1.6%	98	2.1%	35	1.6%	9	0.9%	4	0.3%	1	0.5%
Nije domaćinstvo	49	0.5%	37	0.8%	9	0.4%	3	0.3%	0	0.0%	0	0.0%
Telefonska sekretarica/fax	170	1.8%	120	2.5%	34	1.5%	11	1.0%	4	0.3%	1	0.5%
Bolest/problem jezika	100	1.1%	64	1.4%	27	1.2%	4	0.4%	5	0.4%	0	0.0%
Bez odgovarajućeg ispitanika	121	1.3%	62	1.3%	28	1.3%	16	1.5%	10	0.8%	5	2.6%
Preko kvote	1624	17.2%	940	19.9%	440	19.7%	140	13.4%	94	7.5%	10	5.1%
Neispravan broj	1617	17.1%	386	8.2%	312	14.0%	273	26.0%	591	47.1%	55	28.1%
	9465	100.0%	4732	100.0%	2234	100.0%	1048	100.0%	1255	100.0%	196	100.0%

Tabela F – Kompletirane ankete u odnosu na broj pokušaja uspostave kontakta

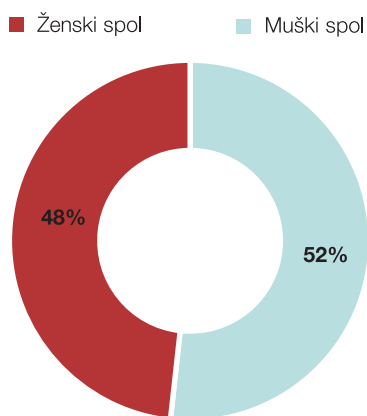
Kompletirane ankete u odnosu na broj pokušaja	1. pokušaj	2. pokušaj	3. pokušaj	4. pokušaj	5. pokušaj	Ukupno
N	627	246	73	43	14	1003
%	62.5%	24.53%	7.28%	4.29%	1.40%	100.00%

Socio-demografska struktura uzorka

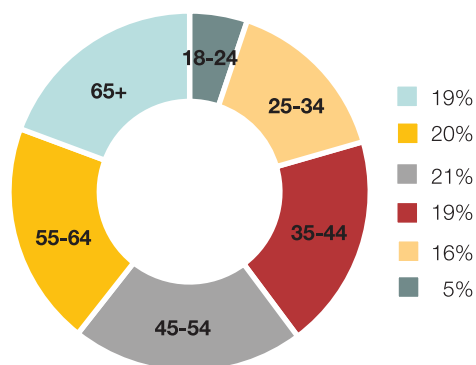
Kako je ispitivanje javnog mnijenja uključivalo tri različite tehnike prikupljanja podataka (anketni upitnik, fokus grupe i dubinski intervju) i uzorak je podijeljen na tri dijela. Prvi dio su činili učesnici ispitani anketnim upitnikom (N=1003), drugi su činili pripadnici fokus grupa (N=23), dok su treći poduzorak činili profesionalci iz medija koji su ispitani dubinskim intervjuom (N=21).

Na graficima od 1 do 7 su predstavljene socio-demografske karakteristike ispitanika koji su ispitani putem strukturiranog upitnika. Od ukupno 1003 učesnika istraživanja koji su ispitani, 484 su činile žene (48%), a 519 muškarci (52%). Kako se vidi na grafičkom prikazu ispod teksta, sve starosne kategorije su proporcionalno zastupljene. U ukupnom uzorku je najmanji broj ispitanika pripadao kategoriji mladih (od 18 do 24 godine). Od ukupnog broja ispitanika, samo 2% nema nikakvo obrazovanje, dok njih 9% ima osnovno obrazovanje. Ukupno gledano, otprilike ujednačen procent ispitanika ima srednje, odnosno, neki oblik visokog obrazovanja.

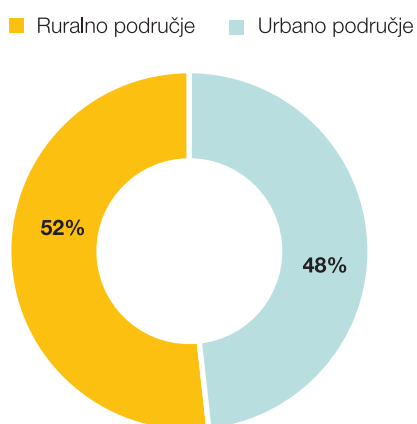
Grafik 1. Spolna struktura uzorka

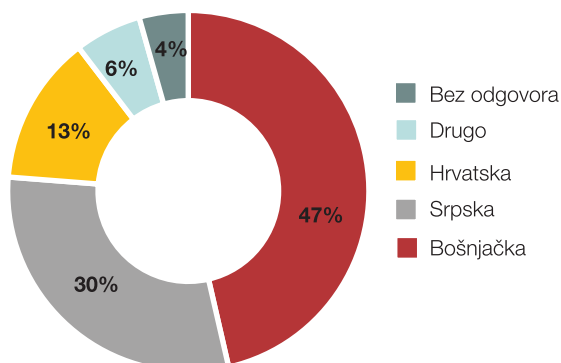
Grafik 2. Starosna struktura uzorka

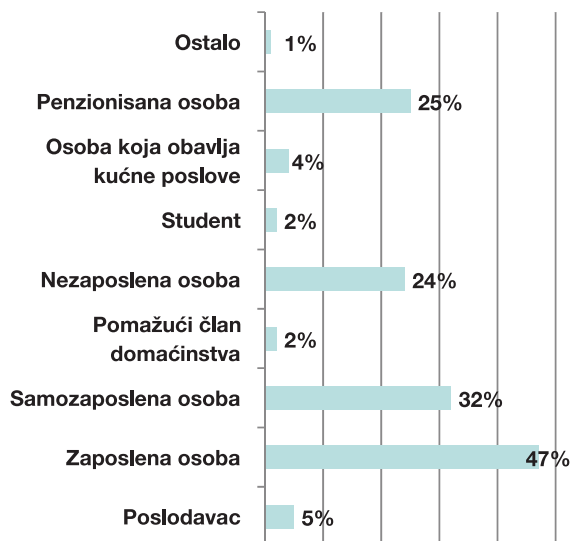
Grafik 3. Mjesto stanovanja

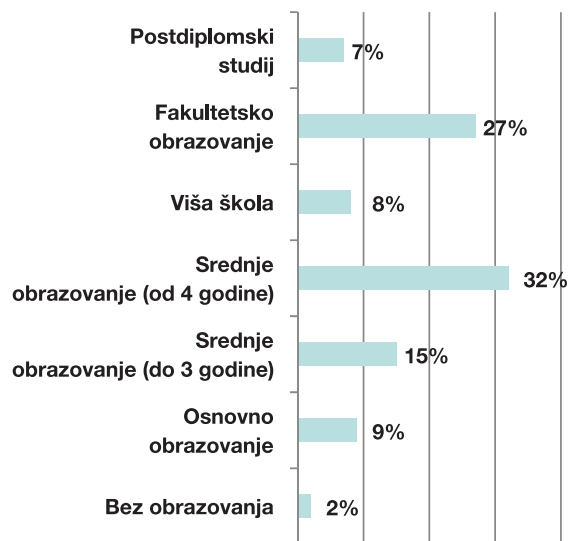
Grafik 4. Etnička struktura uzorka

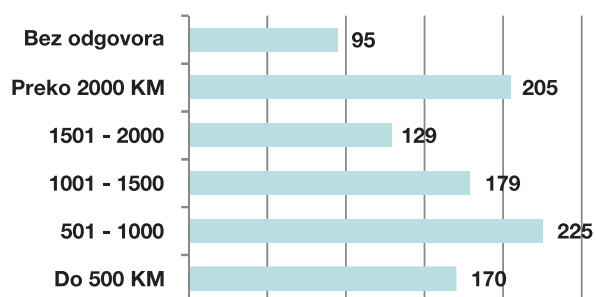
Grafik 5. Radni status

Grafik 6. Stepen obrazovanja

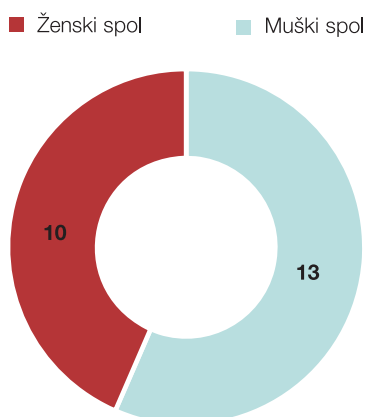

Grafik 7. Mjesečna primanja domaćinstva

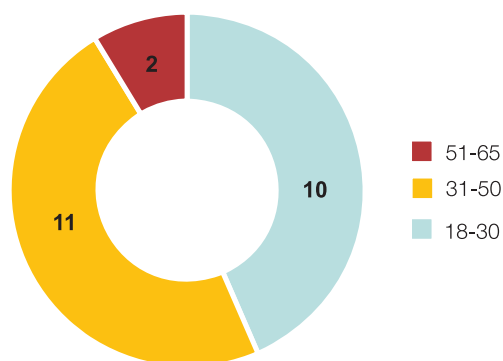

Uzorak ispitanika koji su okupljeni u okviru tri fokus grupe koje su održane u Sarajevu, Banjoj Luci i Mostaru okupio je 23 učesnika. Prikaz socio-demografskih karakteristika ovog uzorka iz istraživanja je predstavljen na graficima od 8 do 14. Pripadnica ženskog spola je bilo ukupno 10, uz 13 učesnika muškog spola. U odnosu na starosnu strukturu uzorka, može se reći da su kategorije učesnika od 18 do 30 godina i od 31 do 35 godina starosti gotovo ujednačene, dok je najmanje učesnika starije generacije u okviru kategorije od 51 do 65 godina starosti. Svega 1 ispitanik dolazi iz ruralne sredine, a 22 iz urbane. Bošnjaci i Srbi u cjelokupnom uzorku su zastupljeni sa 8 učesnika, Hrvati sa 6, dok se 1 učesnik izjasnio kao Bosanac i Hercegovac. U odnosu na stepen obrazovanja, iz grafika se vidi da 18 učesnika ima visoko obrazovanje, dok 5 učesnika ima srednju stručnu spremu. Pored toga, u uzorku sa fokus grupa bili su zastupljeni: 1 student, 3 nezaposlena i 19 zaposlenih učesnika. Što se tiče prosječnog mjesečnog primanja domaćinstva, samo jedan ispitanik pripada kategoriji do 500 konvertibilnih maraka. Po 4 učesnika imaju prosječna mjesečna primanja između 500 i 1.000, odnosno 1.001 do 1.500 konvertibilnih maraka. Prosječna mjesečna primanja domaćinstva su kod 8 učesnika između 1.501 i 2.000, i konačno, kod 6 učesnika iznad 2.000 konvertibilnih maraka.

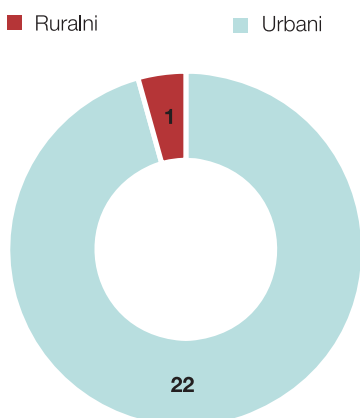
Grafik 8. Spolna struktura uzorka za fokus grupe

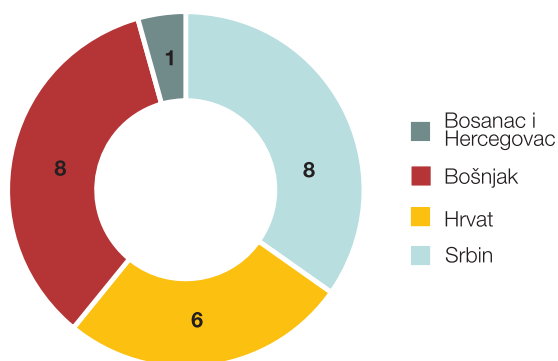
Grafik 9. Starosna struktura uzorka za fokus grupe

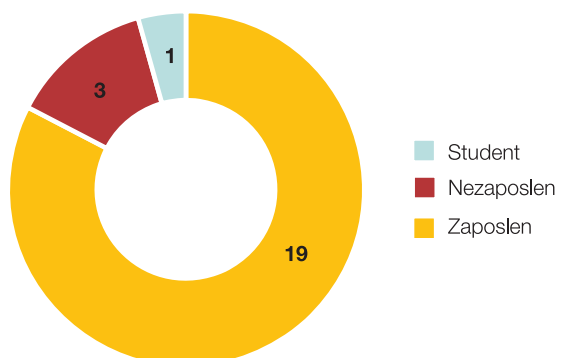
Grafik 10. Mjesto stanovanja za učesnike fokus grupa

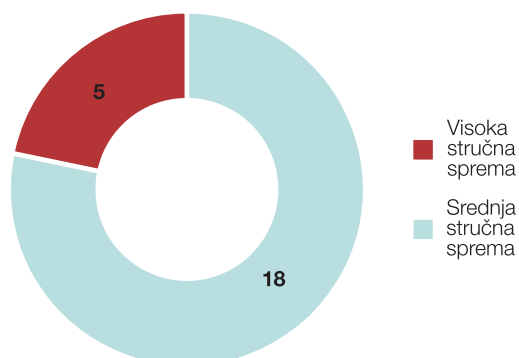
Grafik 11. Etnička struktura uzorka za fokus grupe

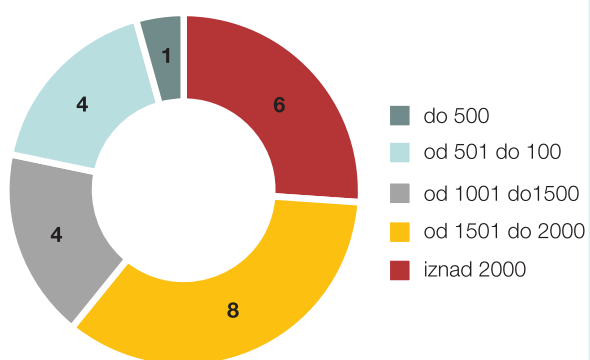
Grafik 12. Radni status učesnika za fokus grupe

Grafik 13. Stepen obrazovanja učesnika za fokus grupe

Grafik 14. Mjesečna primanja domaćinstva za učesnike fokus grupa

REZULTATI

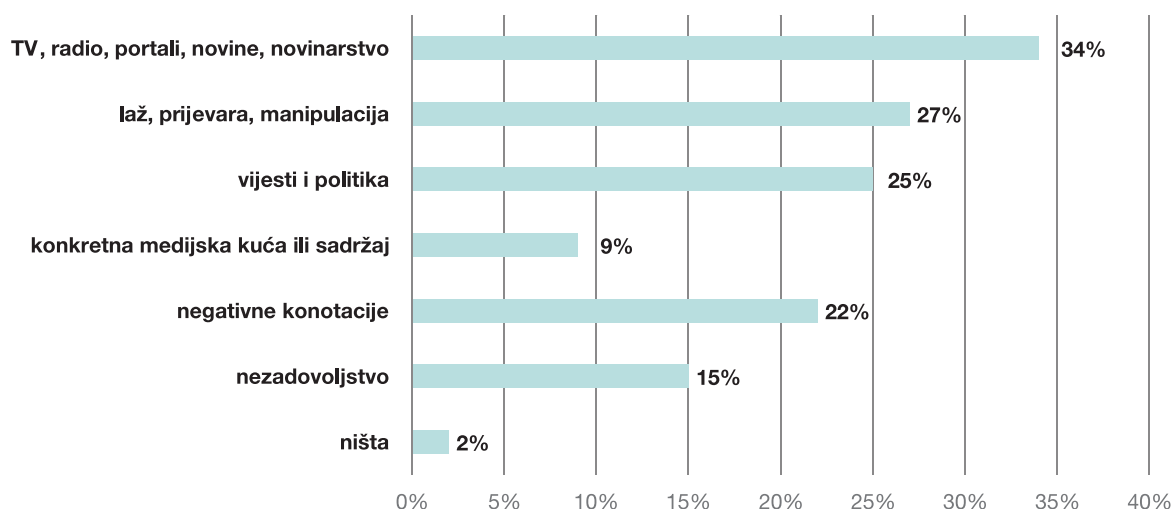
Rezultati koji su dobijeni u cjelokupnom ispitivanju su predstavljeni tako da su prvo dati i interpretirani rezultati ispitivanja javnog mnijenja na uzorku od N=1003 ispitanika, koji su potkrijepljeni sa nalazima dobijenim kroz fokus grupe. Drugi dio rezultata okuplja nalaze do kojih se došlo putem dubinskih intervjua sa predstavnicima profesionalaca povezanih sa medijima.

Rezultati ispitivanja javnog mnijenja i fokus grupa

Uvodni dio

Prvi dobijeni rezultati odnose se na asocijacije koje se kod ispitanika javljaju kao reakcija na pojam „Mediji u Bosni i Hercegovini“. Napominjemo da su ispitanici imali priliku da kao odgovor navedu više asocijacija. Drugim riječima, dobijene vrijednosti procenata predstavljene na grafiku se za svaku od navedenih asocijacija odnose na ukupan procent ispitanika u uzorku koji su navedene stavke navodili kao asocijaciju na pojam medija. Kako rezultati predstavljeni u grafiku 15 pokazuju, najčešće asocijacije na pojam medija u Bosni i Hercegovini su opće. Na TV, novine, internet ili portale, odnosno informiranje općenito, prvo pomisli 34% ispitanih. Vijesti i politika su asocijacije kod 25% ispitanih, dok 9% učesnika pomisli na konkretnu medijsku kuću ili neki konkretan medijski sadržaj. Ostale asocijacije koje su se javile su negativno konotirane. 27% pomisli na laž, prevaru ili manipulaciju, općenito negativan osjećaj se javi kod 22% ispitanih, a kod 15% učesnika je asocijacija na pojam mediji u BiH nezadovoljstvo.

Grafik 15. Asocijacije na pojam - Mediji u Bosni i Hercegovini

S druge strane, kad neko kaže medij, prvo što padne na pamet su lažne vijesti i nepotrebne informacije. (Muškarac, 33 godine, opća populacija, Banja Luka)

Meni lično padne jedna velika lopata gluposti, iskreno, zato što smatram da mediji danas uopće nisu relevantni podaci iz razloga što su svi više pristupili, hajmo reći, nečemu, svi mediji su općenito danas politički orijentirani i općenito izvještavaju ono što njima odgovara u tom momentu. (Muškarac, 30 godina, opća populacija, Banja Luka)

Moja prva asocijacija bi bila definitivno da postoji nekih, hajmo reći, neistina u medijima. (Žena, 39 godina, opća populacija, Sarajevo)

U biti, kad se spomene medij, osobno ja pomislim na televizijske kuće zato što, kad se gleda preko televizije, bilo naše lokalne, bilo općenito u svijetu, sve je to vidno, a preko interneta ima ovih portala, ja ne znam ko to piše i šta piše kao prvo. Da li je to novinar, da li je to neko usput. (Muškarac, 44 godine, opća populacija, Mostar)

Situacija s medijima u Bosni i Hercegovini, po mom viđenju, još uvijek je neuređena zbog pojave raznih portala koje pokreću osobe koje nisu iz redova novinarske zajednice, barem ne svi, nije rijetkost. Ne posjeduju ni adekvatne akreditacije, a bave se novinarskim zanatom... (Policija, Brčko distrikt BiH)

Tabela 1 predstavlja rezultate procjene određenih karakteristika medija koje bi trebale biti osnovne vodilje korektnog i istinitog izvještavanja, bez obzira na to o kojem se mediju radilo. Najveći procent ispitanika je mišljenja da su mediji potpuno zavisni u svome izvještavanju (36%). Ostali ispitanici su relativno ujednačeni u mišljenju da su mediji donekle (23,2%) i malo (22,2%) nezavisni, dok najmanji procent (18,5%) ispitanika smatra da su mediji nezavisni u svome izvještavanju u velikoj mjeri. Od ukupnog broja ispitanika, svega 12,5% smatra da su mediji u Bosni i Hercegovini u velikoj mjeri profesionalni u izvještavanju, dok se 48% ispitanih opredijelilo za kategoriju donekle profesionalni u izvještavanju. 23% učesnika smatra da je profesionalnost malo zastupljena u izvještavanju medija, a 16,6% je u potpunosti odriče. Konačno, najmanji procent učesnika (11,1%) smatra da su mediji u BiH u velikoj mjeri objektivni i nepristrasni. Najveći procent, skoro 40%, smatra da je objektivnost donekle zastupljena u medijskom izvještavanju. Nasuprot njima, skoro polovina učesnika istraživanja procjenjuje da je u medijskim izvještajima prisutno vrlo malo (26,1%) ili čak nimalo (23,5%) objektivnosti.

Tabela 1. Procjena nezavisnosti, profesionalnosti i objektivnosti medija u informiranju

	Nezavisni u izvještavanju	Profesionalni u izvještavanju	Nepristrasni i objektivni
	%		
U velikoj mjeri	18,5	12,5	11,1
Donekle	23,2	48,0	39,3
Malo	22,2	23,0	26,1
Nimalo	36,0	16,6	23,5
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Nisu mi nimalo objektivni. Kad kažem sami mediji, uglavnom mislim najviše samo na televiziju i, nažalost, katastrofa je po tom pitanju. (Žena, 55 godina, opća populacija, Mostar)

Pa, prvo što mi padne na pamet kad kažemo mediji, mislim da nema više slobode medija. Bez obzira na to da li su to portali, da li je to televizija ili pisane novine, da to nema nikakve slobode, da je sve to politički dirigovano. (Žena, 47 godina, opća populacija, Banja Luka)

Da li mediji obavljaju istinito izvještavanje? - Sve zavisi o kojoj temi se radi. Što se tiče političke scene i tih stvari, mislim da tu ne obavještavaju i ne prezentiraju prave informacije. (Žena, 42 godine, opća populacija, Mostar)

Pa iskreno, mislim da su mediji onakvi kakvo je i društvo. Sve manje su profesionalni, sve više su pod utjecajem određenih interesnih grupa bilo koje vrste, to je moj stav. Sve manje je profesionalnih novinara, sve manje je školovanih profesionalnih novinara, sve više je, da kažem, interesnih novinara. Nekako ja zamjeram, pošto sam i sama, da kažem, došla iz svijeta novinarstva i tu sam radila nekoliko godina, i smatram da su svi nečiji. (MUP RS)

Rezultati u tabeli 2 oslikavaju mišljenje ispitanika o potencijalnim sankcijama koje bi trebalo poduzeti prema medijima u slučaju neistinitog i zlonamjernog izvještavanja javnosti. Kako rezultati prikazuju, najveći broj ispitanika (28,7%) smatra da bi najadekvatnija mjera bila privremeno povlačenje licence za rad. Sličan, mada nešto manji procent ispitanika (24%) smatra da bi novčana kazna bila najprimjerenija u takvim slučajevima, dok 21,2% ispitanika smatra da bi krivična odgovornost sa mogućnošću zatvora bila adekvatna kazna. Prekršajne kazne za neistinito ili zlonamjerno izvještavanje su smislene za 14,9% učesnika, dok 4% ispitanika smatra da bi trebalo pronaći neki drugačiji modus reagiranja u sličnim situacijama. Kako se dodatno može primijetiti u tabeli 2, muškarci u nešto većoj mjeri smatraju da bi se trebale uvesti krivične kazne, dok žene više preferiraju prekršajne kazne. U odnosu na entitete iz kojih ispitanici dolaze, može se primijetiti da su rezultati prilično ujednačeni, posebno između Federacije BiH i RS. U odnosu na ova dva entiteta, ispitanici iz Brčko distrikta BiH nešto više preferiraju opciju prekršajne kazne i nešto više krivične odgovornosti za neistinito ili maliciozno izvještavanje.

Tabela 2. Saglasnost sa sankcijama za neistinito ili zlonamjerno izvještavanje javnosti

	Ukupno	Muški spol	Ženski spol	FBiH	RS	DB
Da plate novčanu kaznu	24%	22%	26,2%	24,1%	24,9%	11,5%
Da im se na neko vrijeme povuče licenca za rad	28,7%	30,1%	27,3%	29,3%	27,5%	30,8%
Da se odgovorne osobe kazne prekršajno	14,9%	10,6%	19,4%	15,1%	13,9%	23,1%
Da odgovorne osobe budu kažnjene krivično (mogućnost zatvorske kazne)	21,8%	27,2%	16,1%	21,7%	21,7%	26,9%
Na neki drugi način	6,7%	6,4%	7%	7%	6,1%	7,7%
Bez odgovora	4%	4%	4%	2,9%	6%	0%
Ukupno	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Kad bi sve kaznili, jednostavno bili bi upućeni na to da gledamo crtane filmove, jer jednostavno, kao i sve u državi, ništa ne podliježe odgovornosti. (Žena, 44 godine, opća populacija, Banja Luka)

Jedan od glavnih problema zašto mediji pišu šta god hoće da pišu, jeste što ne postoji krivična odgovornost za vlasnike portala, odnosno one koji su pisali. (Muškarac, 23 godine, opća populacija, Sarajevo)

Tužba je jedino možda što preostaje. (Muškarac, 39 godina, opća populacija, Mostar)

U tabeli 3 su predstavljeni rezultati procjene faktora koji bi trebali pozitivno utjecati na kvalitet sadržaja koji se prezentira u medijima. Ispitanici općenito smatraju da je privatno ili javno vlasništvo nad određenim medijem najmanje značajno za kvalitet sadržaja. Urednici i novinari sa jedne strane, i činjenica da li se radi o stranom ili domaćem mediju sa druge strane su građanima relativno ujednačeni indikatori kvaliteta sadržaja koji se u medijima proizvodi.

Tabela 3. Procjena faktora važnih za kvalitet programskih sadržaja u medijima

	Domaći ili strani medij	Javni ili privatni medij	Urednici i novinari
Najvažniji	18,3%	13,5%	18,2%
Drugi po važnosti	27,4%	27,5%	29,7%
Treći po važnosti	25,8%	30,6%	29,8%
Bez odgovora	28,4%	28,4%	22,2%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%

Mi sad nemamo nezavisne medije. Nemamo čak ni nezavisne novinare koji mogu da slobodno iskažu svoj stav. (Žena, 47 godina, opća populacija, Banja Luka)

Ovo je još jedina branša koju privatni sektor može da diktira javno i iznosi sve, hajmo reći, nepravilnosti koje u državnom sektoru mogu da prolaze. (Muškarac, 24 godine, opća populacija, Sarajevo)

Nešto što mi se sviđa kod naših medija, pa ne znam šta bih to mogla posebno izdvojiti, ja iskreno jedini medij koji pratim, tj. TV kuću, bi bila Al Jazeera, N1 povremeno, ne vjerujem svemu što kažu, al' većinom pokušavam da čitam neke druge izvore, a ne naše. (Žena, 21 godina, opća populacija, Mostar)

Najzanimljiviji sadržaj, faktori koji utječu na izbor medija i povjerenja u medije

Kako se može vidjeti u tabeli 6, ispitani građani u najvećoj mjeri prate informativne emisije, vijesti i dnevnik, i procjenjuju ih za sebe najznačajnijim sadržajem. Iako informativnim emisijama bliske po sadržaju, političke emisije se procjenjuju kao najmanje važne, odnosno kao emisije koje ispitanici najmanje prate. Zanimljivo je da za političke emisije čak 60,5% ispitanih nije imalo ili željelo dati odgovor. Programi zabavnog sadržaja su drugi izbor ispitanika, iako se može reći da prednost ove vrste emisija nije previše u prednosti u odnosu na emisije obrazovnog programa.

Tabela 6. Medijski sadržaji/programi koji se najviše prate

	Informativni program/ Vijesti/Dnevnik	Političke emisije	Program zabavnog sadržaja	Obrazovni program
Najvažniji	46,0%	6,6%	25,9%	21,2%
Drugi po važnosti	23,3%	19,2%	30,4%	26,7%
Treći po važnosti	21,5%	13,7%	22,7%	30,4%
Bez odgovora	9,2%	60,5%	20,9%	21,6%
Ukupno	100,0%	100,0 %	100,0%	100,0%

Preferiram Klix, onda Index.hr i pratim dosta u vezi sporta, Sky sport, oni daju tačne informacije u vezi sa transferima, pratim Face i sportske kanale. (Muškarac, 36 godina, opća populacija, Sarajevo)

Na internetu većinom pratim zbog nepristrasnosti. Pogledam Face TV nekada. Volim Senada da pogledam, mislim da je ok novinar, pošten. Radio u autu slušam, većinom muziku. Kad su vijesti prebacim, tražim drugu stanicu gdje ima muzika. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Sarajevo)

Pratim stvarno dosta. Uključena sam, nažalost, trebala bih možda i manje biti. Većinom je to putem Bljesak, Hercegovina.info. (Žena, 23 godine, opća populacija, Mostar)

U procjeni važnosti faktora koje ispitanici uzimaju u obzir prilikom izbora informativnih emisija, kako se vidi u tabeli 7, istinitost i pravovremena informiranost se procjenjuju kao najvažniji faktori. Zastupljenost istraživačke orijentacije na kojoj se dalje koncipiraju informativne emisije i istraživačko novinarstvo su drugi najvažniji faktor pri izboru informativnih emisija. Tip medija je prvi kriterij u izboru informativnih sadržaja i emisija kod 15,8% učesnika istraživanja, a politička nepristrasnost kod 11,3% ispitanika. Dodajmo na kraju da ispitani građani BiH u najmanjoj mjeri biraju informativne emisije na osnovu poznavanja stila ili kvaliteta određenih novinara ili urednika, svega 7,5%.

Tabela 7. Procjena važnosti faktora pri izboru informativnih emisija

	Najvažniji	Drugi po važnosti	Treći po važnosti	Bez odgovora
Istraživačko novinarstvo	24,0%	19,2%	14,6%	42,2%
Istinitost i pravovremena informiranost	39,6%	30,0%	12,9%	17,5%
Informiranost u skladu s etničkim i političkim opredjeljenjima	1,8%	4,7%	5,1%	88,4%
Politička i druge nepristrasnosti	11,3%	18,7%	19,7%	50,2%
Novinar ili urednik	7,5%	15,0%	17,6%	59,9%
Tip medija (TV, radio, štampa, internet)	15,8%	12,2%	20,0%	52,0%

Ja vam nisam kompetentan da komentiram. Ja čim vidim vijesti na TV-u, ja prebacim kanal. Ono što sam rekao da je previše portala tih, ja koji sam apsolutno nezainteresiran za vijesti. (Muškarac, 24 godine, opća populacija, Sarajevo)

Bila je informativna emisija 60 minuta, Bakir Hadžiomerović što je vodio,... dok je radio svoj posao, imao je prijetnje i prijetnje. Po mom mišljenju, da ima takvih više novinara i voditelja nekih emisija da bi se stvari u državi drugačije pokrenule, možda bi ljudi postali svjesniji (Žena, 55 godina, opća populacija, Mostar)

Nemam neki kriterij, šta mi naleti, pa uglavnom tu bude svega kako se skroluje, tako bude više portala. (Žena, 39 godina, opća populacija, Banja Luka)

Analiza povjerenja u medije koje prate pokazala je da najveći broj ispitanih donekle vjeruje u informacije koje se emitiraju. Drugačije govoreći, ovih 59,9% ispitanika ostavlja mjesta mogućnosti da mediji koje prate ne zaslužuju potpuno povjerenje. Svega 6,2% ukupnog broja ispitanika u potpunosti vjeruje medijima koje prate, dok 11,6% učesnika uopće ne vjeruje. Najzanimljivija činjenica u ovim rezultatima je da se oni odnose na medije koje ispitanici redovno prate.

S obzirom na to da se radi o važnom aspektu odnosa građana i medija, kao i o, općenito govoreći, relativno niskom povjerenju ispitanika u medije koje prate, analiza je izvršena i iz ugla različitih kategorija ispitanika. U tabeli 8 se može vidjeti da je podjednak procent ispitanih koji imaju potpuno povjerenje u medije koje prate isti, bez obzira na spolnu pripadnost i entitet u kojem ispitanici žive. Međutim, rezultati u tabeli 8A sugeriraju da stepen obrazovanja i radni status imaju značajan utjecaj na stepen povjerenja koji ispitanici imaju prema medijima koje prate. Naime, ispitanici koji nemaju završenu školu (8,3%) pokazuju najveći stepen povjerenja u medije koje prate, dok stepen povjerenja linearno opada što je stepen obrazovanja ispitanika viši. Pored toga, vidi se da penzioneri kao kategorija stanovništva imaju najviši stepen povjerenja u medije koje prate (12,1%), dok zaposleni ispitanici najmanje vjeruju medijima.

Tabela 8. Procjena povjerenja u medije (koje najčešće prate)

	Ukupno	Muški	Ženski	FBIH	RS	BD
Jako vjerujete	6,2%	6,4%	6,0%	6,2%	6,4	3,8
Donekle vjerujete	59,9%	62,2%	57,4%	60,9%	58,1	61,5
Niti se slažete, niti ne slažete	12,8%	8,5%	17,4%	12,2%	13,6	15,4
Donekle ne vjerujete	8,6%	9,4%	7,6%	9,2%	7,8	3,8
Uopće ne vjerujete	11,6%	12,7%	10,3%	10,6%	13,0	15,4
Bez odgovora	1,0%	0,8%	1,2%	1,0%	1,2	0,0
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela 8A. Procjena povjerenja u medije (koje najčešće prate)

	Bez završene škole	Završena osnovna škola	Završena srednja škola	Završena visoka škola	Zaposlen	Nezaposlen	Student	Penzioner
Jako vjerujete	8,3%	7,7%	6,3%	5,6%	3,4%	6,6%	5,0%	12,1%
Donekle vjerujete	41,7%	58,2%	61,0%	60,1%	60,6%	61,0%	45,0%	58,7%
Niti se slažete, niti ne slažete	12,5%	9,9%	11,4%	15,0%	14,1%	13,2%	20,0%	8,9%
Donekle ne vjerujete	8,3%	4,4%	8,9%	9,2%	9,4%	6,0%	25,0%	7,3%
Uopće ne vjerujete	25,0%	17,6%	11,0%	10,1%	11,9%	11,5%	5,0%	11,3%

Kad stižem, slušam dnevnik ili ga pogledam online, ono retroaktivno, ako ga ne slušam uživo, i to traje sat vremena zato što gledam dva dnevnika, nikad ne gledam jedan. Moram da čujem obje strane i onda negdje između moram da shvatim koje su to tačke gdje se ta dva dnevnika ne poklapaju i od kojih tema se bježi. (Žena, 29 godina, opća populacija, Banja Luka)

Mislim da općenito su informativni mediji, po mom mišljenju zastarjeli, ili smo mi skrenuli, pa se trebamo vratiti na put gdje možemo vjerovati informativnim medijima. (Muškarac, 33 godine, opća populacija, Banja Luka)

Bitno je da je sadržaj dovoljno znatiželjan da se klikne,... da se ne gleda na kvalitet. To je danas situacija medija, pogotovo po društvenim mrežama i portalima, nemamo ni provjeru ni istinitost informacija. (Muškarac, 23 godine, opća populacija, Sarajevo)

Pritisци, odgovornost medija i legitimne reakcije građana

Tabela 9 sadrži pregled procjena ispitanika koje se odnose na pritiske sa kojima se u svome radu susreću mediji. Rezultati pokazuju da ispitanici smatraju da je najizraženiji i najprisutniji politički pritisak, i to u velikoj mjeri (79,3%). Ekonomski pritisak, iako procijenjen kao znatno slabiji od političkog, smatra se sljedećim najznačajnijim negativnim faktorom kojem podliježu mediji. Različita pravna sredstva, poput tužbi, ili narušavanje sigurnosti su procijenjeni kao najslabije ili slabo prisutni od svih vrsta opisanih pritisaka na medije.

Tabela 9. Procjena faktora važnih za kvalitet programskih sadržaja u medijima

	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Nimalo
Politički pritisak	79,3%	44,6%	28,3%	43,7%
Ekonomski pritisak	14,3%	34,4%	40,0%	38,1%
Tužba i druga pravna sredstva	3,6%	13,4%	17,8%	10,7%
Prijetnje i narušena sigurnost	2,9%	7,6%	13,9%	7,1%
Ukupno	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Medije drže političke stranke i diktiraju šta treba da se piše, kako će se pisati, kako i kome da se plasira vijest. Nemaju slobodu većinom izražavanja. Avaz piše šta Radončić želi, nije objektivna. Mislim da imaju baš dosta pritiska. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Sarajevo)

Slazem se sa njima, najviše ti politički pritisci. (Žena, 21 godina, opća populacija, Sarajevo)

Ja mislim da je to politički pritisak,...Primjer ću navesti unazad nekoliko godina od smrti momaka Memića i Dragičevića, otac malog Dragičevića, koliko god je pokušavao da dođe do nekih medija, mediji su mu zatvarali vrata. Nažalost, politika kod nas vodi kolo. Pišu kako oni žele, to su veliki pritisci, naročito na običan narod i puk. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Mostar)

O tome se jednostavno sve već zna, ko je pod čijim utjecajem, koje vladajuće stranke i to je, nažalost, veoma loše. (Žena, 35 godina, opća populacija, Banja Luka)

Tako da, smatram da u svim tim aspektima ima pritiska itekakvog, a gledajući vijesti, evo, kao što sam već na početku rekla, jednostavno imam utisak kao da je svako imao unaprijed određeno šta treba da kaže i kakvu priču da sklopi. (Žena, 35 godina, opća populacija, Banja Luka)

Procjena redovnih problema sa kojima se mediji susreću je prikazana u tabeli 10. Može se vidjeti da ispitanici izloženost političkim pritiscima procjenjuju kao najvažniji i najveći problem sa kojim se susreću mediji (tabela 10). Imajući u vidu sve kategorije odgovora, može se reći da je ekonomska održivost, prema mišljenju učesnika, drugi najznačajniji problem sa kojim se susreću mediji. Sigurnost

novinara i nedovoljna sudska zaštita medija su relativno ujednačeni prema dobijenim procjenama, dok se neefikasno rješavanje sudskih sporova percipira kao najmanji od svih navedenih problema.

Tabela 10. Najznačajniji problemi sa kojima se susreću mediji

	Ekonomska održivost	Izloženost političkim pritiscima	Sigurnost novinara	Nedovoljna sudska zaštita medija	Neefikasno rješavanje tužbi za klevete
Najvažniji	24,3%	45,1%	13,6%	12,4%	6,4%
Drugi po važnosti	22,7%	27,2%	21,9%	19,3%	8,5%
Treći po važnosti	16,1%	10,5%	25,4%	21,8%	19,1%
Ukupno	63,1%	82,8%	60,9%	53,5%	34,0%

Znači, kojoj političkoj struji medij pripada, on tako izvještava. Znači, nemamo slobode medija i jednostavno obični korisnik, po mom mišljenju, mi ne možemo dobiti jednu objektivnu informaciju. Sve je prenapumpano. (Žena, 47 godina, opća populacija, Banja Luka)

Problem su senzacionalistički mediji. Predstavljanje, takoreći, nekih stvari koje nisu toliko važne. Koje odvrćaju pažnju od onoga što je esencijalno bitno, takoreći. (Muškarac, 29 godina, opća populacija, Banja Luka)

Ono što bih ja rekao, da medij želi da bude prvi u svemu, i tu nastaje problem kad ljudi dobiju određenu informaciju i onda ne provedu dovoljno vremena istražujući šta se tu, ustvari, desilo i onda nekako samo izlete sa tom informacijom, a to onda, ustvari, nema veze sa životom. (Muškarac, 24 godine, opća populacija, Sarajevo)

Jedan od glavnih problema zašto mediji pišu šta god hoće da pišu jeste što ne postoji krivična odgovornost za vlasnike portala, odnosno one koji su pisali. Veliki problem jeste kada oni postavljaju naslove, naslov nema veze sa tekстом. (Muškarac, 30 godina, opća populacija, Sarajevo)

Najveći problem je, mislim, što je sve dosta negativno. Pratiti medije postalo je nekako, većinom negativne vijesti ili vijesti koje me totalno, barem mene, ne zanimaju. Nema neke koristi ili nešto pozitivno. (Žena, 23 godine, opća populacija, Mostar)

Problem medija u BiH je prvo što me asocira kada čujem pojam medij bi bila korupcija i dosta se slažem sa kolegom Adnanom. Mislim da je sve što se tiče medijskih kuća, portala, da je to sve radi nekih političara, a isto tako mislim da je i suviše dezinformacija, isto tako nepotrebnih informacija, kojima samo bombardiraju ljude. (Žena, 23 godine, opća populacija, Mostar)

Nezadovoljstvo medijima i njihovim izvještavanjem nerijetko dovodi i do različitih reakcija građana. Tabela 11 prikazuje u kolikoj mjeri ispitanici podržavaju različite vrste ponašanja kao reakcije koje su usmjerene na medije, novinare ili urednike i njihovo izvještavanje. Kako se može vidjeti, velika većina ispitanika nimalo ne podržava nasilje (90,2%), prijetnje (89,4%), ni govor mržnje putem interneta (90,4%). Interesantne stavove ispitanici pokazuju u odnosu na tužbe za klevetu, koje bi trebale predstavljati legitimno sredstvo u borbi protiv neistinitog ili zlonamjenog izvještavanja. Interesantno je da četvrtina ispitanika (25,8%) nimalo ne podržava ovakvu protumjeru. Sa druge strane, vrlo je interesantan nalaz da ispitanici u značajnoj mjeri podržavaju cenzuru.

Tabela 11. Da li podržavate navedena ponašanja prema nekim medijima, novinarima ili urednicima

		Ukupno	18-30	31-40	41-50	51-60	61-80
		%					
Nasilje	U velikoj mjeri	4,2	4,3	2,2	2,4	5,0	5,9
	Donekle	4,1	7,1	6,2	2,4	5,0	2,7
	Malo	1,5	1,4	2,8	0	3,0	1,3
	Nimalo	90,2	87,1	88,8	95,2	87,1	90,1
Prijetnje	U velikoj mjeri	4,1	0,7	3,4	1,9	5,0	6,7
	Donekle	3,8	7,1	2,8	2,4	5,9	3,2
	Malo	2,7	4,3	3,4	1,0	3,0	2,7
	Nimalo	89,4	87,9	90,4	94,8	86,1	87,4
Tužbe za klevetu	U velikoj mjeri	33,7	28,6	36,0	37,1	34,7	32,4
	Donekle	33,5	42,1	39,3	29,0	38,6	28,6
	Malo	7,0	6,4	8,4	8,1	5,0	6,4
	Nimalo	25,8	22,9	16,3	25,7	21,8	32,6
Govor mržnje putem interneta	U velikoj mjeri	4,4	1,4	2,8	2,9	8,9	5,9
	Donekle	3,7	7,9	5,6	1,9	3,0	2,4
	Malo	1,5	2,1	1,1	1,0	2,0	1,6
	Nimalo	90,4	88,6	90,4	94,3	86,1	90,1
Cenzura	U velikoj mjeri	11,1	14,3	11,2	9,0	10,9	11,0
	Donekle	33,4	39,3	39,9	32,4	35,6	28,1
	Malo	10,2	12,1	8,4	9,5	5,9	11,8
	Nimalo	45,4	34,3	40,4	49,0	47,5	49,2

Isti oblici ponašanja procjenjivani su i u odnosu na to da li su više usmjereni ženama ili muškarcima (Tabela 12). Općenito se može reći da najmanji broj ispitanika smatra da su muškarci ti koji su češće pogođeni navedenim pojavama. U pogledu podložnosti nasilju (46,5%) i tužbama za klevetu (60%), najveći broj ispitanika procjenjuje da su žene podložnije. Pored toga, za prijetnje (53,6%), govor mržnje putem interneta (65,8%) i cenzuru (63%) se procjenjuje da podjednako pogađaju i muškarce i žene. Zanimljivo je pogledati i razlike u procjenama koje su dobijene od strane žena i muškaraca. I jedni i drugi pokazuju isti trend u procjenama navedenih ponašanja, s tim što muškarci postižu više skorove u kategoriji odgovora, što sugerira da su muškarci podložni svim navedenim pojavama, dok u sve ostale tri kategorije odgovora više rezultate ostvaruju žene.

Tabela 12. Razlike u podložnosti žena i muškaraca

		Ukupno	Muški	Ženski
		%		
Nasilje	Više muškarci	8,4	11,0	5,6
	Više žene	46,5	43,7	49,4
	Podjednako	42,7	42,0	43,4
	Niti jedni, niti drugi	2,5	3,3	1,7
Prijetnje	Više muškarci	14,8	18,7	10,5
	Više žene	29,6	26,2	33,3
	Podjednako	53,6	52,6	54,8
	Niti jedni, niti drugi	2,0	2,5	1,4
Tužbe za klevetu	Više muškarci	5,6	5,6	5,6
	Više žene	60,2	58,8	61,8
	Podjednako	30,1	30,1	30,2
	Niti jedni, niti drugi	4,1	5,6	2,5
Govor mržnje putem interneta	Više muškarci	12,1	14,5	9,5
	Više žene	17,0	15,2	19,0
	Podjednako	65,8	63,2	68,6
	Niti jedni, niti drugi	5,1	7,1	2,9
Cenzura	Više muškarci	10,8	13,1	8,3
	Više žene	22,1	17,5	27,1
	Podjednako	63,0	65,5	60,3
	Niti jedni, niti drugi	4,1	3,9	4,3

Nasilje je ono što svi trebamo izbjeći. Baš danas je Dan protiv vršnjačkog nasilja i baš se danas taj dan obilježava. Kada govorimo malim uzrastima da je nasilje ono zadnje što nam treba, onda stvarno nema smisla da sad govorimo nekome ili nešto riječima ili fizički da je nasilje jedini izlaz. Sve se može riješiti, smatram, i bez nasilja i bez ružnih riječi. (Muškarac, 39 godina, opća populacija, Mostar)

Ne, apsolutno ne. Mislim da imaju načini i sfere kojima se to može riješiti, fizičko nasilje, govor mržnje, ne vodi ničemu. Dovodi ka još više mržnje, ka još višem nasilju, i što nije dobro ni za koga, na kraju krajeva. (Muškarac, 24 godine, opća populacija, Sarajevo)

Ja sam protivnik svake vrste nasilja i protiv kažnjavanja novinara iz razloga da oni ne rade svoj posao, ne bismo mi imali te informacije koje imamo. U biti, mislim da je glavni problem kod nas, kod medija, neprofesionalizam. Svaka kuća koja da, odnosno novinar koji je napisao taj članak, on je neistinit, treba da kuća kazni svog zaposlenika, a ne da mi kažnjavamo tog zaposlenika. (Muškarac, 36 godina, opća populacija, Sarajevo)

I ja se slažem. Htjela sam se javiti prije. I ja bih tužila i medijsku kuću i novinara zato što mislim da novinar ne može objaviti nešto na portal dok šef ili neki nadležni te neke medijske kuće to ne provjeri. (Žena, 21 godina, opća populacija, Sarajevo)

Što se tiče povređivanja nekih, da kažem, ličnih prava čovjeka, tu se slažem da, ako neko nekome načini neku štetu, da svakako treba da odgovara na neki način, naravno, nekim zakonskim putem. Možda nekom tužbom ili slično, a što se tiče nekog nasilja, to apsolutno ne podržavam, jer s time se ništa ne dobija i stvari se ne rješavaju na takav način. (Žena, 35 godina, opća populacija, Banja Luka)

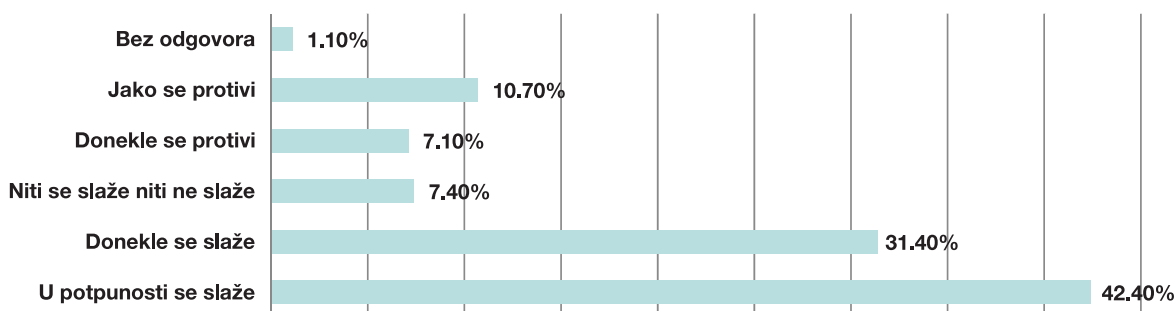
Protiv nasilja sam svakako, a tužbe da, zašto da ne. Znači novinari, ako ste nešto iznijeli u eter, treba da stojite iza toga. Treba informaciju da provjerite prije nego što je pustite. (Žena, 47 godina, opća populacija, Banja Luka)

Veze sa politikom i dodatno plaćanje medijskih sadržaja

U grafiku 16 su prikazani rezultati koji pokazuju u kom stepenu građani smatraju da bi mediji trebali posvećivati pažnju politici i izjavama političara u vezi sa situacijom u kojoj se nalazimo. 42,4% učesnika istraživanja je u potpunosti saglasno, a 31,4% je donekle saglasno s time da bi politici i izjavama političara trebalo posvećivati daleko manje pažnje. Imajući u vidu da je samo 10,7% izrazito, a 7,1% djelimično protiv takvog stava, može se zaključiti da ispitanici posvećuju značajnu saglasnost sa stavom da politike općenito treba biti manje u medijima.

Grafik 16. Trebaju li mediji posvećivati manje pažnje izjavama političara i političkim sadržajima

Malo šta će objaviti za politiku da je dobro, da su političari uradili. Više će objaviti svađe, kao što kažu između Dodika i tako tih. Većinski će objaviti te svađe i te neke ružne stvari. (Žena, 21 godina, opća populacija, Sarajevo)

Mi kad sjedimo na kafi i pričamo o politici, o političarima, to je vrlo jasno u kojem društvu živimo. Politika je broj 1 u Bosni i Hercegovini, tema glavna, i to je to. (Muškarac, 30 godina, opća populacija, Sarajevo)

Negativno je to što je bitno previše šturo, a što se priča o nebitnim stvarima. To su uglavnom zadruge, i tako to. Očito ljudi to prate. Dosta čujem da ljudi prate takve emisije. Zanimaju ih tuđi životi, šta se kod nekoga dešava u životu. To su te tako negativne stvari. (Žena, 55 godina, opća populacija, Mostar)

Mislim da nas lagano i sigurno zatupljuju sa tim stvarima. (Muškarac, 44 godine, opća populacija, Mostar)

Narod kao narod je sam napaćen, a mediji dolijevaju uporno tu vatru, izazivaju. Čak mislim da su i odgovorni za izazivanje nekih većih sukoba, jer djeluju u pravcu politizacije iz razloga što su općenito otišli previše u politiku. Mislim da ovdje svi vrlo dobro znamo koja sada trenutno medijska kuća pripada kojoj političkoj partiji. (Muškarac, 30 godina, opća populacija, Banja Luka)

Znači, sve je uglavnom orijentirano na politiku, na reality showove koji su sve više prisutni i naravno, negativno utječu na sve ljude, i na mlade ljude i na odrasle. Sve se nekako vrti oko takvih stvari, a najmanje stvari se nekako posvećuje, znači, onome što u suštini treba da bude prioritet. Da se priča o boljem razvoju države, ekonomiji, o kulturi, o sportu. Tako da, sve je nekako orijentirano na ono negativno i uglavnom se samo provlače takve emisije, takve priče. (Žena, 35 godina, opća populacija, Banja Luka)

Konačno, u vezi sa tačnošću, pravovremenošću i kvalitetu informiranja postoji ideja da se kvalitetni izvori informacija trebaju dodatno platiti. U tabeli 13 su prikazani rezultati koji oslikavaju stepen saglasnosti ispitanika sa navedenim stavom. Rezultati na cjelokupnom uzorku pokazuju da se više od polovine ispitanih kroz kategorije u potpunosti saglasan (27,4%) i donekle saglasan (27,8%) slaže sa navedenim stavom. Petina ispitanih u cjelokupnom uzorku je u potpunosti protiv te ideje. Imajući u vidu da ovakav stav zavisi od više varijabli, pogotovo onih koje određuju imovinsko stanje građana, u analizu su uvedeni i stepen obrazovanja i radni status ispitanika. Kako nalazi govore, zaposleni (60,6%) i nezaposleni (61%) u gotovo identičnoj mjeri su u potpunosti saglasni s idejom da kvalitetnije informiranje treba dodatno platiti, a može se vidjeti i prilično ujednačen odnos njihovih stavova u preostalim kategorijama odgovora. Sličan trend sa nešto manjim stepenom saglasnosti je prisutan i kod penzionera, dok ispitanici iz studentske populacije pokazuju najmanji stepen saglasnosti s ovakvom idejom. Ukoliko se isto pitanje analizira iz ugla stepena obrazovanja, onda se može zaključiti da je u svim kategorijama ispitanika najzastupljenija djelimična saglasnost sa mišljenjem da kvalitetno informiranje treba više platiti. U ovom slučaju je neophodno naglasiti da ispitanici koji nemaju nikakvu završenu školu (25%) i ispitanici sa završenom osnovnom školom pokazuju najveći stepen otpora prema navedenoj ideji.

Tabela 13. Da li platiti više novca za kvalitetno medijsko informiranje

	U potpunosti se slaže	Donekle se slaže	Niti se slaže niti ne slaže	Donekle se protivi	Jako se protivi
Ukupno	27,4%	27,8%	13,2%	8,8%	20,2%
Zaposleni	60,6%	14,1%	9,4%	11,3%	0,0%
Nezaposleni	61,0%	13,2%	6,0%	11,3%	0,0%
Studenti	45,0%	20,0%	25,0%	5,0%	0,0%
Penzioneri	58,7%	8,9%	7,3%	11,3%	0,0%
Bez škole	8,3%	41,7%	12,5%	8,3%	25,0%
Završena osnovna škola	7,7%	58,2%	9,9%	4,4%	17,1%
Završena srednja škola	6,3%	61,0%	11,4%	8,9%	11,0%
Završena visoka škola	5,6%	60,1%	15,0%	9,2%	10,1%

Pa, mislim da da, da se treba platiti prava informacija. Mislim, svaka dobra informacija nije skupa ako je dobra, ako je potkrijepljena naučnim činjenicama, argumentima i ako nikoga ne ugrožava, takoreći. Tako da, ja se slažem sa tim. (Muškarac, 29 godina, opća populacija, Banja Luka)

Pa, slažem se sa kolegama, tako da kažem. Iza svake dobre, provjerene, kvalitetne informacije stoji nečiji rad, nečije uloženo vrijeme, nečiji uloženi trud i smatram da to treba i naplatiti, i korisnik da to treba da plati na kraju krajeva, jer ta korisna informacija će nekome uštedjeti i vrijeme i novac. Utjecat će na to da on odluči pravilno i na svakodnevnom nivou, i možda dugoročnom, za neke stvari. Tako da, dobra informacija zlata vrijedi. (Žena, 29 godina, opća populacija, Banja Luka)

Mislim da bi to bilo uredu. Ako ćeš već paziti šta kažeš, koliko novca toliko koristi. Teško, jer teško će koja televizijska kuća za jednu vijest prenijeti 100% istinu. Recimo, neki će prenijeti 10%, neki 20%, neki 30%, neki 50%, al' da će prenijeti 100% objektivno je teško, koliko god plaćali. (Muškarac, 40 godina, opća populacija, Mostar)

U biti, ja bih mogao i htio plaćati za medij koji daje dobre i provjerene informacije. Mislim da smo stvarno daleko od toga i da će nam trebati još dosta, dosta da se naši mediji usavršavaju da bi došli do tog nivoa da bi mogao neko da plaća. (Muškarac, 36 godina, opća populacija, Sarajevo)

U principu, ne bih iz razloga što, ako mislim na TV i slično, zašto bih to radila kada imam opet portale, odnosno i strane i domaće, regionalne, nebitno, preko kojih se mogu informirati. Što se tiče plaćanja, nije stvar više ni u tome, nego ako već radite nešto što je vaš posao, zašto bih ja davala više da vi radite isto, odnosno da radite šta bi trebalo da radite. (Žena, 26 godina, opća populacija, Sarajevo)

Utjecaj medija na demokratiju u BiH i važnost informiranja za svakodnevni život

Neka od pitanja zahvaćena fokus grupama su omogućila dublji uvid u argumente i činjenice na kojima građani Bosne i Hercegovine zasnivaju svoje stavove, čime je omogućeno obogaćivanje rezultata dobijenih upitničkim putem. Jedna od oblasti u koju je dobijen uvid je utjecaj medija na demokratiju i bosanskohercegovačko društvo u cjelini. Zajedničko za gotovo sve ispitanike je naglašavanje činjenice da mediji u Bosni i Hercegovini insistiraju na vijestima, informacijama i temama koje imaju negativan prizvuk. Ovo se povezuje sa svim medijima. Učesnici ističu da u medijskim sadržajima dominiraju političke teme koje se tako predstavljaju da kod građana podižu tenziju i otežavaju život. Ispitanici primjećuju da ne postoji medij koji insistira na pozitivnim primjerima i vijestima koje kod građana podržavaju optimizam i pozitivan stav prema životu. Učesnici su ujedinjeni u mišljenju da ovako koncipirani mediji, u društvu političkih institucija i organizacija imaju generalno negativan utjecaj na demokratiju u Bosni i Hercegovini. Na osnovu dobijenih iskaza učesnika moguće je zaključiti da se opisani negativni utjecaj medija u suštini svodi na dva problema. Prvi je tenzija koja se nameće u domenu etničkih odnosa, dok se drugi odnosi na dominaciju tema i sadržaja iz svih oblasti (zabava, umjetnost, kultura, politika, javni život, obrazovanje) koje imaju negativne konotacije.

Pa, utjecaj je negativan, ukratko rečeno. Mislim da smo svi toga svjesni, ko iole čita svakodnevnu štampu. Ko iole čita svakodnevnije vijesti. Pogotovo ove senzacionalističke i mislim da takve vijesti u svim medijima, u svim oblicima doprinose samo manjku demokratije. (Žena, 29 godina, opća populacija, Banja Luka)

Pitanje je, ustvari, kakve mi izbore imamo, odnosno mediji nam nameću da konstantno biramo između dva zla, da to tako kažem. Mislim da mediji dosta utječu na javno mnijenje i općenito na proizvođenje uvjeta kakvi trenutno političkoj situaciji trebaju. (Muškarac, 33 godine, opća populacija, Banja Luka)

Mislim da mediji utječu na demokratiju, mislim da utječu na podsvijest ljudi, da se zbog medija demokratija interpretira na totalno drugačiji način. Ja stvarno zvučim kao ogorčena osoba, ali ja pratim medije, bez obzira na to što mi se ne sviđa masa stvari koje pratim. (Žena, 42 godine, opća populacija, Banja Luka)

U medijima nećete naći nikad da je neko dijete dobilo zlatnu medalju ili da se nešto pozitivno desilo, nego će se pričati, hajmo reći, o nekom grafitu ili o nekoj sitnici, nečemu što ima nacionalističke stvari u sebi. (Žena, 21 godina, opća populacija, Mostar)

Negativno. Na djecu, recimo, posebno nasilje na televiziji i sada je njima to nasilje sasvim normalno. Odrastaju sa tim. Katastrofa je. Ja sam baš ogorčena po pitanju medija. Ja mislim da su pristrasni dosta. Nekad je kontrolu vodila država nad medijima. Oni su se sad osamostalili i mislim da imaju preveliku slobodu i da se šire dezinformacije. (Žena, 55 godina, opća populacija, Mostar)

Negativno utječe na demokratiju u Bosni i Hercegovini, pogotovo što se sad samo huška o ratu, samo se zateže situacija...Opet se vraćamo na to da šire negativne informacije. (Muškarac, 24 godine, opća populacija, Sarajevo)

Mislim da kod nas ima dosta demokratije ovdje, pogotovo kod medija, što mi tu demokratiju nekako kontra koristimo. Zašto? Kao što su kolege maloprije govorile, samo se plasira vijest, nikako se ne provjerava. U biti, najbitnije je da se samo nešto kaže pa da se to onda ne provjerava i dokazuje ko hoće i kako hoće. (Muškarac, 36 godina, opća populacija, Sarajevo)

Demokratije ima sve manje, sve više ide carevini trojice moćnika. Slobode govora nema. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Mostar)

Sljedeće važno pitanje koje se nametnulo, i u koje je omogućen dublji uvid kroz fokus grupe, je bilo i koliko građani Bosne i Hercegovine uopće tragaju za informacijama i koliko su im one važne u svakodnevnom životu. Opći zaključak je da građani zbog toga imaju negativan stav prema informiranju od strane medija svih domena (TV, radio, štampa, internet), koji je zasnovan na činjenicama opisanim u prethodno predloženim rezultatima. Ovakvo polazište ima dvojak utjecaj na ispitanike. Jedni nastoje da se distanciraju od informativnih sadržaja i da sami, najčešće putem interneta, biraju svoje sadržaje koji su im bliski, prijatni ili važni. Druga grupa učesnika se upušta u samostalnu potragu i verifikaciju vijesti i informacija iz više izvora, što im, po njihovom mišljenju, omogućava da potpunije i tačnije sagledaju dešavanja o kojima, po njihovom shvatanju, mediji izvještavaju nedovoljno objektivno. Ukupno gledano, opisano stanje govori o tome da se građani ne mogu osloniti na vjerodostojnost i potpunost informacija, ali se može zaključiti da su važne za svakodnevni život za većinu ispitanika, i da zbog toga oni sami nastoje da dođu do njih.

Možda 2, 3 sata. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Sarajevo)

Informativne jako malo. Bukvalno, usput što mi padne pod ruku da pročitam. Ne mogu da procijenim zaista koliko. (Žena, 39 godina, opća populacija, Banja Luka)

Sat do dva dnevno, zavisi koliko imam vremena, odnosno da li se desilo nešto što me interesira. (Žena, 26 godina, opća populacija, Sarajevo)

Pratim stvarno dosta. Uključena sam, nažalost, trebala bih možda i manje biti. (Žena, 23 godine, opća populacija, Mostar)

S obzirom na to da sam iz dosta razloga odlučio da neću nabavljati TV, kod kuće nemam priliku da pravim takav izbor hoću li gledati vijesti ili neću. Neko od kolega je spomenuo, ono što me zanima samo nađem na internetu, i to je to. (Muškarac, 22 godine, opća populacija, Banja Luka)

Pored komentara učesnika koji se odnose na količinu vremena koju potroše na traganje za informacijama, predstavljene su i izjave učesnika koje se odnose na to koliko su im mediji važni ili koje opisuju kontekst traganja za informacijama, ili vlastite stavove i razloge zbog kojih imaju negativan stav prema medijima, načinu njihovog informiranja ili dostupnim informativnim sadržajima.

Za kvalitet života nikako, znači apsolutno mi nisu bitni u ovakvom obliku i na ovakav način. (Žena, 39 godina, opća populacija, Banja Luka)

Iako imamo jedan ogroman broj medija koji su nam dostupni, mi smo u medijskom mraku zato što nam se plasira kao u Sjevernoj Koreji. Mediji su jako bitni. Mi moramo biti obaviješteni o tome šta se dešava u svijetu, šta se dešava u našoj državi. Prestala sam gledati neke informativne emisije kada se ugasila prethodna postavka Alternativne televizije koja, mislim, da je na ovim prostorima bila, donekle, najobjektivniji jedan medij. Sada informacije koje me interesiraju potražim na internetu pa uporedim dvije ili tri, pa onda iz svega toga izvučem ja neki svoj zaključak. (Žena, 47 godina, opća populacija, Banja Luka)

Složio bih se s Medisom. Mediji su jako bitni upravo zbog toga da znam situaciju, šta se dešava u mom gradu, u državi općenito. Isto kao što je bilo sa kovid slučajem, globalno smo mogli znati šta se dešava. Mediji su bitni. Sad koliko će istine reći, to je druga stvar. (Muškarac, 34 godine, opća populacija, Mostar)

REZULTATI ANALIZE DUBINSKIH INTERVJUA

Dubinski intervjui omogućili su da se problemi i pitanja sagledaju i iz ugla profesionalaca koji su direktno involvirani u medije. Na taj način je moguće dobiti potpuniji uvid u smisao rezultata dobijenih putem upitnika i fokus grupa, a ujedno i shvatiti kako različite aspekte iz medija procjenjuju pojedinci koji u njima rade. Analiza dobijenih odgovora je, u tekstu koji slijedi, predstavljena u skladu sa redoslijedom tema koje su obuhvaćene intervjuom. Interpretacije dobijenih odgovora potkrijepljene su iskazima učesnika.

Procjena opće situacije i problema u medijima u BiH

Opća situacija u medijima u Bosni i Hercegovini je kroz dubinske intervjue najčešće opisivana kao loša. Najčešći negativni aspekti koji se navode odnose se na slabu ekonomsku situaciju u medijskim kućama svih oblasti (TV, radio, novine, internet), snažna isprepletenost politike i medija, politički i ekonomski utjecaj na medije, potcijenjenost struke i nezaštićenost novinara. Pored toga, u opisu stanja u medijima danas se, kao negativne pojave, navodi i velika količina *fake newsa* i nedostatak etičkih principa koji bi morali biti poštivani. Također je spomenuto da je pojava korone dodatno otežala posao medijima i novinarima. Ipak, nisu svi sagovornici potpuno ujednačeni u ovakvoj ocjeni. Manji dio ispitanika procjenjuje da je trenutna situacija u medijima nešto bolja, odnosno da se polako popravlja, ili da nije toliko loša. Treba napomenuti da se loše stanje u medijima u prvom redu povezuje s općenito nepovoljnim stanjem u Bosni i Hercegovini kao državi.

Pa, mislim da je jako loša situacija i mislim da je mahom jako loš kadar, dovoljno nekvalitetan i nepripremljen izlazi sa fakulteta. Novinarstvo je jedan, mnogi će reći jeste zanat i zaista jeste, ali s druge strane zahtijeva zaista široko i prilično temeljno znanje. (ATV)

Ne dopada mi se ta situacija, počev od moje kuće pa nadalje, jer poprilično su mediji zavisni. (TVSA)

Ja mislim da mediji u Bosni i Hercegovini gotovo i ne postoje. (Freelance)

Pa, situacija je poprilično loša i mislim da je svake godine sve lošija. Možemo primijetiti da ti indikatori svake godine pomalo padaju. (Media centar)

Polarizacija medija postoji i u demokratski razvijenim društvima. S tim što nije prisutna korupcija i pritisak onakav kakav je u balkanskim zemljama, gdje možete vidjeti da neki mediji možda malo više navijaju za jednu stranu, a neki za drugu stranu. (Fokus.ba)

Ja mislim da nije bila nikad gora. Mislim da se u suštini cjelokupno stanje u društvu odražava i na medije, jer mediji funkcioniraju u sistemu ovakav kakav jeste. Na pitanju kvaliteta profesionalnih standarda, načinu izvještavanja, pristupa informacijama, problema sa lažnim vijestima, problema sa dezinformacijama kao fenomenom, problema sa finansiranjem. (CIN)

Među konkretne probleme koje ispitanici navode spadaju politički pritisci, cenzura i autocenzura, problemi finansiranja, nedostatak adekvatnog novinarskog kadra i slabo obrazovanje budućih novinara, potplaćenost novinara i ne vrednovanje novinarske struke. Neadekvatna zakonska regulativa i neprimjenjivanje zakonskih odredbi su također, od strane najvećeg broja učesnika, označeni velikim problemom. Veliki broj medija u Bosni i Hercegovini se percipira na različite načine. Dok jedna grupa ispitanika smatra da je to problem i da se broj treba vremenom reducirati, druga grupa učesnika je mišljenja da je to indikator demokratije i da tako treba da bude. Obrazovanje je jedna od osnovnih stvari za koje ispitanici procjenjuju da mu je potrebno posvetiti pažnju. Po mišljenju učesnika, znanja sa kojima studenti završavaju fakultete su zastarjela, nepraktična, tako da nisu u skladu sa potrebama savremenih medija. Stalno usavršavanje se, po njihovom mišljenju, nameće kao stalna obaveza, kako novinara, tako i svih ostalih zaposlenika u medijima. Određeni aspekti zakonskih regulativa su procijenjeni kao dobri, mada je jednoglasna odluka da se zakon ne primjenjuje kako bi trebalo. Sa druge strane, za određene zakonske domene se naglašava da su neadekvatni i da ih je potrebno usavršiti kako bi bili primjenjivi i korisni u Bosni i Hercegovini, odnosno da bi ih trebalo uskladiti sa potrebama novinara i medija. Ističe se kako su jedino javni servisi koliko-toliko finansijski situirani, dok manji mediji imaju puno više problema sa osiguravanjem finansijske stabilnosti.

U Bosni i Hercegovini jako je veliki broj medija, ogroman broj, i ogroman je broj za malu publiku. Mi smo mala država i zaista, kada pogledate broj medija koji u Bosni i Hercegovini postoji i kada vidite u drugim državama, vidite da je to jedan ogroman broj. (Media centar)

Ne bih zabranio i nisam za zabranu bilo čega, ali bih da se obrati posebna pažnja na ljude ili na medije koji nemaju ime, koji nemaju impresum, za koje ne znamo ko stoji iza toga, koji šire laži, koji šire mržnju. Prvo bih na to obratio pažnju i pomalo mi čistimo te stvari. (Avaz)

Prije svega, krenut ću od nas, samih medija. Trebamo napraviti selekciju. Na neki način obrazovati kadar. Prvo krećem od javnog servisa, a to je donijeti zakon, omogućiti ono što je po postojećem pravilniku, a to je da i drugi dio u Bosni i Hercegovini novac koji plaća za RTV taksu, da ide gdje treba, odnosno na pravu adresu. (BHRT)

Teško je očekivati da će neko imati tako neke ozbiljne novinare ili ulagati u neke ozbiljne novinare ako prebijaju od prvog do prvog. Ta neka materijalna stabilnost ipak je ključna u tom svemu. S tim da ni ona neće doći sama od sebe. (Hercegovina.info)

Cenzura je prisutna. Opet nešto što neće niko priznati. Cenzura postoji zbog toga što vlasnička struktura diktira određene teme koje se istražuju i kojima se izvještava i tematski i način na koji se izvještava. Određene informacije nikada neće biti moguće objaviti u određenim medijima zato što to ne odgovara njihovoj vlasničkoj strukturi. Vlasnička struktura svakako jeste povezana sa politikom. (GIN)

Ne samo autocenzura, nego i cenzura postoji. To je ono o čemu također treba pričati. Mislim da postoje načini kako se cenzuriraju neki sadržaji u različitim redakcijama, možda čak i ako bi neki novinar nešto napisao ili uradio, napravi nekakav prilog koji ne odgovara, vidimo kakve su sankcije, otpuštaju se novinari. (Profesor)

Sigurnost novinara

Sigurnost novinara je različito procijenjena. Oko dvije trećine ispitanih je mišljenja da je sigurnost novinara na vrlo niskom nivou i da je novinar gotovo prepušten sam sebi. Manja grupa ispitanika smatra da situacija nije toliko loša, odnosno da je slična kao i u drugim strukama, odnosno slična općoj situaciji u Bosni i Hercegovini. Ovakva situacija je, prema mišljenju ispitanika, glavni generator autocenzure. Naime, novinari i medijski radnici, pa i kompletne medijske kuće su svjesni da izborom određenih tema ili načinom pisanja i informiranja mogu sebi ugroziti sigurnost ili otežati poslovanje. Zbog toga, usljed straha za vlastitu egzistenciju nerijetko biraju strategiju izbjegavanja ili neizazivanja, odnosno autocenzuru. Novinari koji su, sa druge strane odlučni da ne podliježu pritisku, prepušteni su sami sebi. Svi ispitanici su saglasni s time da novinarska udruženja u ovom domenu medijskim radnicima pružaju samo nominalnu zaštitu, ali ne i stvarno funkcionalnu.

Interesantno je da većina ispitanika na neki način razdvaja prijetnje i uvrede koje stižu sa društvenih mreža, portala i blogova, kao gotovo sastavni dio medija koji funkcioniraju preko interneta. Jedno od mišljenja je da bi se situacija drastično popravila ukoliko bi se usvojio prijedlog zakona da se napadi na novinare počnu tretirati kao napadi na službene osobe. Konačno, za unapređivanje stepena sigurnosti novinara je, prema mišljenju ispitanika, nužno donijeti adekvatne zakonske mjere i striktno ih se pridržavati.

Možete li vi objaviti, objasniti, ili može li iko iz OSCE-a objasniti zašto mene za četiri godine nije pozvao niko iz Udruženja BH novinara ili iz Kluba novinara Banja Luka. Svi oni primaju neke donacije. Prijetio mi je profesionalni ubica, poslao mi je pismo. Prijavio sam, eno na blogu kod mene stoji. Je li mislite da se neko oglasio? Niko se oglasio nije. (Freelance)

Istraživačko novinarstvo je nešto najopasnije kada pričamo o novinarstvu. Jer, evo, recimo, tipa emisije koje se bave određenim situacijama u firmama, u vladama, i tako dalje, ja vjerujem da im nije nimalo lako, jer svjedoci smo i kad kamera snimi sasvim slučajno ili namjerno, a da se ne zna, šta se sve trpi. Od verbalnih uvreda, do fizičkih napada. (TVSA)

Zato što danas zaista svako može da kaže bilo šta. I to ne samo kada je novinar u pitanju, nego kada je i javnost u pitanju, upravo zbog tog interneta. Ali u svakom smislu mislim da je cjelokupna javnost, zaista, uvijek na strani sigurnosti novinara i na strani njegovog zadatka, kakav god da je on bio. (ATV)

Mislim da je danas najlakše vrijeđati novinare, napadati, ružiti i da niko na to ne reagira. Nadam se da će se nešto uraditi i oko ovoga govora mržnje na koji se sad tu više obraća pažnja i da će se ti ljudi po nekom automatizmu koji napadaju i vrijeđaju novinare i druge ljude, da će se pronalaziti i da će se tu nešto uraditi. (Avaz)

Vi sada zamislite svoj život kada Vi izlazite po raznim grupama kao veliki izdajnik, kao neko u koga se upire prstom, Vaša slika, Vaša adresa, Vaše ime i prezime izlazi po raznim grupama i u kojima se Vi optužujete da ste izdajnik naroda, da Vas je neko poslao da uništite državu, i slično. A to je sve zato što otkrijete aferu u kojoj je ukraden veliki državni novac za potrebe nekih privatnih kriminalno-političkih struktura. (Fokus.ba)

Razlika u položaju muških i ženskih novinara

U odnosu na pritiske kojima su novinari i medijski djelatnici izloženi, većina ispitanih smatra da je ženama teže. One se, pored svih problema koje dijele sa muškim kolegama, susreću i sa problemom seksizma. Mišljenje većine ispitanih je da su žene u našem društvu percipirane kao slabiji spol, pa se time i čine lakšim metama za vrijeđanje ili prijetnje. Ispitanici ženskog spola ipak ne ističu toliko razlike u odnosu na muške kolege, ali smatraju da su ipak u određenoj mjeri podložnije vrijeđanju, prijetnjama i omalovažavanju.

Mislim da tu nema mjesta priči o spolu i čak ću reći da u posljednje vrijeme, nekako mnogo više je žena u medijskom poslu, nego muškaraca. Ali prosto smatram da je to jednako i mislim da u medijima, a ne znam sad kako je u drugim profesijama, ali zaista mislim da ne postoji to raslojavanje u tom smislu i mislim da i muškarci i žene zaista funkcioniraju sjajno i kao kolege i kao profesionalci. (ATV)

Sigurno da je ženama vjerovatno i dosta teže. Ipak, žene su većinom i majke i drugačije, suptilnije. Ali isto tako, mi bar u svom iskustvu imamo situaciju da su žene novinari obično i srčanije i puno dublje ulaze u svoje priče koje istražuju. Vjerovatno onda i dodirnu neke teme iza kojih stoje ljudi koji ne vole da se o tome piše. (Fokus.ba)

Mislim da se novinarkе u Bosni i Hercegovini susreću sa neuporedivo većim i drugačijim problemima nego muške kolege. One dobijaju prijetnje koje muške kolege nikada ne dobijaju i to im se dešava samo zato što su žene. Taj odnos je zaista zastrašujući. (Detektor)

Različiti su vidovi nasilja nad muškarcima i nad ženama. Muškarce mislim da nije baš lako zaplašiti kao žene, jer su jednostavno fizički jači. U tom smislu možda imaju drugačiju poziciju. Način, odnosno metode koje se primjenjuju u nasilju nad muškarcima i ženama novinarima, potpuno je različit. Dok se muškarcima prijeti prvenstveno fizičkim nasiljem, žene se vrlo lako kvalificiraju seksualnim objektima, pa su u tom smislu više izložene emotivnom efektu nasilja. (GIN)

Pa, mislim, žene su više izložene seksističkim napadima, jer kao žena znam vrlo dobro, na kraju krajeva i ovdje kad radim, kako se ljudi znaju obraćati, ono „mala“, ili tako to. Mislim u MUP-u, ali s druge strane kako znaju. To je naš, da kažem, možda i bosanski šovinizam. Tako i novinarkе, iskreno. Te prijetnje koje dobijaju, čak veliki dio njih nisu prijetnje po život, ali jesu prijetnje, baš s tog aspekta da pokušavaju da udaraju na spol. A muškarci kad prijavljuju, pa njih je manje i da se prijavljuje općenito ta vrsta slučajeva, to su onda baš prijetnje. U smislu, ne prijavljuje nijedan od njih te vrste, nego baš ono kad mu je neko prijetio. (Policija, Brčko distrikt BiH)

Kao što rekoh, evidencija preciznih nemamo, ali moje nekakvo iskustvo od ranije, mislim da problemi koji se vezuju za napade na novinare jednako obuhvataju i muške, kao i ženske. (MUP RS)

Položaj freelancera u Bosni i Hercegovini

Ispitanici su saglasni s time da je u Bosni i Hercegovini malo *freelancera* i to posebno malo onih koji imaju etablirano ime i stečenu reputaciju. Pored toga, ispitanici su ujedinjeni u procjeni da ova kategorija medijskih radnika predstavlja novinare koji u najmanjoj mjeri podliježu cenzuri i autocenzuri. Ispitanici su ujedinjeni u mišljenju da je ovo najteža kategorija novinarstva iz više razloga. Prvo, nemaju nikakvu instituciju ili ustanovu koja im može biti od pomoći u, za novinare, neprijatnim situacijama. Drugo, ovaj oblik novinarstva zahtijeva višegodišnje iskustvo. Treće, ova grupa novinara je u najnepovoljnijem položaju imajući u vidu njihove probleme sa socijalnim, zdravstvenim osiguranjem, radnim statusom i plaćanjem poreza.

Ja mislim da je to jedina vrsta žurnalizma koja može donijeti neke promjene. Što se tiče ustaljenih medija, od toga nema ništa. (Freelance)

U stvari je problem njihovog statusa i penzijskog i zdravstvenog osiguranja, što to nije regulirano i što mi imamo premijera koji misli da su freelanceri neke vrste satelita koje lutaju okolo. U stvari, uopće ne prepoznaje da su to ljudi koji žele na takav način da rade svoj posao, da zarađuju i da plaćaju poreze, i da imaju ista prava kao i svi drugi. (Detektor)

Ono što ja znam da samo u tom našem sektoru, pri Udruženju BH novinari, postoji manje od osamdeset registriranih freelancera, od čega svi nisu čak ni aktivni. Negdje taj broj mislim da je posljednji put bio šezdeset sedam. (Freelance)

Stvarno su ti ljudi u nezavidnom položaju. Država kaže jedno, a onaj poslodavac za kojeg rade kaže drugo, tako da ljudi stvarno ne znaju kud, šta i kako. Mislim da tu treba stvarno ljudima pomoći, u smislu da se zna njihov pravni status, bez obzira na to koji je, i da jednostavno ljudi imaju pravo raditi kao i mi što radimo u nekim drugim medijskim kućama. (Nezavisne novine)

Mislim da dobrih novinara ima, ali sigurno je da su manje zaštićeni, kao i svaki freelance stručnjak. Mislim da su manje zaštićeni, da, pošto nemaju neku kuću iza sebe. (Fabrika)

Procjena (ne)zavisnosti medija

U procjeni nezavisnosti medija ispitanici su ujedinjeni u mišljenju da u Bosni i Hercegovini gotovo da nema nezavisnih medija. Ističu se ekonomska zavisnost sa jedne, i politička zavisnost sa druge strane, kao faktori koji u najvećoj mjeri diktiraju uredničku politiku medija. Ispitanici smatraju da je najviše nezavisnih u online medijima. Državni mediji su, prema dobijenim rezultatima, zavisni od osnivača, a ostali od različitih političkih i ekonomskih faktora. Interesantno je da su gotovo svi ispitanici svoju medijsku kuću, bez obzira kojoj oblasti medija pripadali, opisali kao objektivnu i nezavisnu, i na taj način je izdvojili od modela zavisnosti medija od politike i finansijske podrške, opisanog u gornjem dijelu teksta. Jedan od kriterija koji se nameće u razdvajanju medija u Bosni i Hercegovini je izvor

finansiranja. Procjenjuje se da su nezavisniji oni mediji koji do novca dolaze putem različitih projekata ili donatorskih sredstava, dok je narativ medija koji imaju finansijsku podršku državnih institucija ili političkih organizacija u potpunosti određen ciljevima tih grupa.

Svi državni mediji su zavisni. Svi ovi, dakle, jer jednostavno to od njih traži osnivač. Bez obzira na to što se kaže i ovo i ono, jednostavno, to je dnevno-politička varijanta, i to ti je to. Igraš po modelu kako ti svira. (TVSA)

Nezavisnost se mjeri po tome na koji način Vi izvještavate o različitim političkim strankama. Ako ste jednaki u tom pristupu, vrlo vjerovatno, ustvari, da ste Vi nezavisni. Ali problem je što je kod nas ta zavisnost stvarno bukvalna. Vi imate u drugim zemljama medije koji su direktno priklonjeni jednoj političkoj stranci, ali njihovo izvještavanje nije toliko navijačko kao ono što vidimo u Bosni i Hercegovini. (Detektor)

Pa, kao što sam rekao, ta zavisnost i nezavisnost se najviše ogleda u tom marketinškom kolu. Otprilike tu veliku prednost, naravno, imaju TV stanice i radiostanice više u odnosu na štampane medije, jer oni tu imaju „veći utjecaj“ nego štampa. Štampu će neko kupiti, neko neće kupiti, a manje-više televiziju gleda svako. (Nezavisne novine)

Cenzura i autocenzura su zastupljeni u maksimalnom nivou. (Freelance)

Ljudi su svjesni da, ako imaju reklame iz određenih kompanija koje su bliske nekim strankama, oni podsvjesno i jednostavno znaju da ne bi trebali da „čačkaju“ neke teme koje ulaze u te sfere. Problemi su vjerovatno kao i svugdje na svijetu, samo što su kod nas izraženiji. (Fokus.ba)

To je kada govorimo o nezavisnim medijima koji se finansiraju od strane stranih donatora, a nezavisni mediji, privatni, oni nemaju druge mogućnosti nego da ganjaju, kako bih rekao, oglašivače koji su njima skloni i da imaju neku podršku te vrste, odnosno neke tajne finansijere, nezavisne finansijere, otprilike neke filantropie i tome slično, pa da ih, na kraju krajeva, neka strana kompanija kupi. (Buka)

Zakonski okviri funkcioniranja medija

Ispitanici smatraju da postoje dobre zakonske regulative koje pokrivaju ovu oblast i koje bi se morale striktnije primjenjivati. U tom bi slučaju, smatraju, imali dosta nezavisnije medije nego sad. Kao jedan od načina razvijanja i stabiliziranja nezavisnih medija je poticanje mladih novinara i blogera da djeluju samosvjesno i nezavisno od političkih motiva političkih subjekata.

Što se tiče drugih prijedloga i mjera za unapređivanje nezavisnog novinarstva u Bosni i Hercegovini, spomenuta je i potreba za sređivanjem situacije sa portalima, jer su često netransparentni, sa nejasnim informacijama o vlasničkoj strukturi i agendi. Od konkretnih prijedloga koji bi mogli doprinijeti razvoju nezavisnog novinarstva i nezavisnih medija u Bosni i Hercegovini su navedeni:

- Osnivanje ili restrukturiranje novinarskih udruženja u funkcionalne organizacije

- Definiranje uloge i obaveze države prema medijima i odvajanje politike od medija
- Unapređenje i dosljednije primjenjivanje zakona koji obuhvataju medije
- Olakšavanje (odnosno neotežavanje) pristupu informacijama
- Osiguravanje zadovoljavajućih plaća novinarima;
- Omogućavanje stalne javne edukacije i usavršavanja za novinare i medijske radnike
- Osiguravanje transparentnijeg odnosa institucija sa medijima pri izvještavanju o njihovim aktivnostima i informacijama
- Obučavanje medija i novinara kako da dođu do dostupnih fondova, jer ih premalo koriste.

Ali zaista mislim da je do medija, do novinara, mislim da nedostaje kolegijalnosti, nedostaje međusobne saradnje, nedostaje dijaloga, naravno, o problematičnim pitanjima, jer prosto mediji, kao jedno posebno tržište, moraju da grade, vrednuju i njeguju te vrijednosti. (ATV)

Mislim da bi država trebala medijima pomoći, ali da to ne bude uvjetovano. Država, kada bi imala nekakav zakon da pomogne medijima i da to bude u svrhu, kao što sam ranije rekao, da bude istina. (BH Radio)

Mislim da se dosta toga može Vijećem za štampu. Već sad ima neke mogućnosti, koje se nekako ne realiziraju. Ne vidimo da tu postoje aktivniji interesi niti njihov jači angažman da neku od svojih ovlasti provedu u djelo. Prvenstveno moramo reagirati na socijalne mreže, jer mediji i socijalne mreže moraju sarađivati, a ne biti u ratnom stanju. (CIN)

Politiku treba odvojiti od medija. Politika treba da radi svoj posao, a svi ostali trebamo da budemo u službi politike, ali ne direktno vezani i ne uvjetovani političkim djelovanjem. Druga stvar je, naravno, izvori finansiranja i novac. Dakle, da biste zadovoljili novinara koji danas radi, ne možete mu dati plaću od 500 KM i očekivati da od njega imate fantastične rezultate ili da on u punom kapacitetu radi posao koji bi trebao da obavlja. (RSG)

Udruženje novinara BiH

Udruženja novinara koja trenutno funkcioniraju u Bosni i Hercegovini imaju samo nominalni značaj. Naime, u ovakvoj formi se predstavljaju kao udruženja koja nisu u stanju da osiguraju optimalne uvjete za novinarski rad, pruže zaštitu novinarima ili omoguće napredak u oblasti medija. Smatra se da nije potrebno formirati nova udruženja, već u prvom redu učiniti postojeća funkcionalnim. Ispitanici su općenito saglasni s time da bi relevantno i funkcionalno novinarsko udruženje omogućilo napredak novinarske struke i unapređenje stanja u medijima, ali ne u ovakvim uvjetima.

Oformiti takvu jednu organizaciju ili, kako rekoste, tijelo. Naravno, zbiti redove. Novinari su kao jedna vojska, zbiti redove tih novinara, pročistiti redove. (TVSA)

Sve bi to dobro bilo, sve to lijepo zvuči. Puno toga bi trebalo izmijeniti da novinar bude na neki način zaštićen. Ne mislim ja da treba biti zaštićeniji od drugog čovjeka i drugog zanimanja, ali moramo ipak znati da novinari rade u specifičnim situacijama. (BH Radio)

Pa, imamo mi Udruženje novinara na nivou BiH. Imamo Udruženje Republike Srpske. Imamo Udruženje hrvatskih novinara u Mostaru. Znači, imamo ta tri udruženja koja u suštini onako, koliko se može primijetiti, nisu nešto kompatibilni. Znači, ne saraduju. Sad, to je vjerovatno ono što sam Vam na početku rekao, podjela, mi, vi, oni, i tako dalje. (Nezavisne novine)

Obično su to male grupe ljudi, ne znam koliko se često sastaju službeno, neslužbeno smo svugdje u komunikaciji, ali da imamo veće članstvo, možda bi se neke jasnije stvari iskristalizirale. Imali bismo veću podlogu da nešto tražimo. Ovako, nema nas dovoljno organiziranih da nešto organizirano tražimo. (RTV HB)

Uloga obrazovanja u razvoju medija i novinarstva u BiH

Svi ispitanici su saglasni s time da savremeno obrazovanje u Bosni i Hercegovini ni na koji način nije usklađeno sa potrebama medija, odnosno da mladi obrazovani novinari sa fakulteta dolaze potpuno nepripremljeni za rad u medijima, sa zastarjelim saznanjima. Smatraju da bi fakulteti žurnalistike i komunikologije trebali uskladiti svoje kurikulume sa stvarnim potrebama, koje će novinari imati u radu u modernim medijima. Ispitanici su također saglasni s time da bi bilo poželjno, ako ne i neophodno, u srednje škole uvesti predmete koji se tiču novinarske profesije, načina sticanja i provjere informacija i općenito rada i drugih aspekata funkcioniranja medija.

Pored pojava i problema koji su obuhvaćeni upitnikom, izdvojeni su i dodatni uvidi koje su ispitanici iznijeli prilikom intervjua i koji su procijenjeni kao važni za kontekst koji se analizira. Ispitanici su u najvećoj mjeri saglasni s time i da međunarodna zajednica treba da promijeni odnos prema medijima u Bosni i Hercegovini, jer sa trenutnim pristupom podržava trenutno stanje, koje je, kako je rečeno na početku, označeno kao vrlo nepovoljno. Povezivanje obrazovnih institucija, prvenstveno fakulteta sa medijskim kućama svih domena također se doživljava kao jedan od poželjnih faktora koji bi, kroz direktan kontakt struke i nauke, omogućio i adekvatnije obrazovanje novih medijskih radnika, ali i povratno unaprijedio medije u Bosni i Hercegovini. Konačno, opterećenost svih medija vijestima i informacijama koje su negativno konotirane je jedna od najčešćih zamjerki na račun medija, a sa tim su saglasni i ispitanici. U ispitanom uzorku preovladava mišljenje da je potrebno akcent pomjeriti na vijesti, priloge i stvari koje imaju pozitivan prizvuk i smisao i koje treba da pozitivno utječu na građane. Insistiranjem na negativnim i opterećujućim vijestima se samo podiže tenzija, kako kod pojedinaca, tako i na općem nivou. Promjenom smjera i ukazivanjem na pozitivne primjere, posebno iz Bosne i Hercegovine, građanima bi se ukazivalo na pozitivne primjere, ali i postavili temelji za razvoj afirmativnijeg novinarstva u Bosni i Hercegovini.

U svakom slučaju, treba što više obrazovanja, što više rada, prakse. Prakse ljudima treba da bi mogli da se snalaze u svim tim situacijama. Treba im proširiti vidike. Treba ljude slati na edukacije da čuju drugo, drugačije, vide drugo i drugačije, jer stvarno, kad si zakovan u jednu stanicu, ti se, maltene, tako ponašaš. (TVSA)

Poznavajući obrazovni sistem u Bosni i Hercegovini, tu podijeljenost na više nivoa i horizontalno i vertikalno, čisto sumnjam da će medijska pismenost ili medijsko pravo biti jedan od prioriteta naše vlade. Sad se o tome uopće ne razmišlja, ali u svakom slučaju, sve što će doprinijeti nekom kvalitetu i medija i ljudi koji konzumiraju taj sadržaj i, na kraju krajeva i političara, je dobrodošlo. (Buka)

Na fakultetima na novinarstvu, pa, sigurno treba malo više posvetiti pozornosti istraživanju novih medija, apsolutno sociologija, psihologija. To je nužnost. Sami pristup kreiranju vijesti, jer to vam je onaj kotač neprekidni. Vi se trudite, morate imati klikove pa radite takve vrste vijesti, a ljudi se hrane takvim vijestima. (RTV HB)

Što se tiče mladih novinara, možda da se napravi neki projekt gdje bi oni bili u obavezi da dolaze i da gledaju kako se radi u jednoj redakciji. Ne bi bilo loše da mladi ljudi imaju obavezu da dolaze u redakcije i da imaju obavezu da borave tu malo duže, ne dan, dva, već barem mjesec, da mogu vidjeti čime će se oni baviti kada završe fakultet. (O Kanal)

PRILOZI

Upitnik za anketu sa građanima

Uvodni tekst:

Poštovani,

Agencija Prizma istraživanja, u saradnji sa Misijom OSCE-a u Bosni i Hercegovini (OSCE BiH), provodi veliko istraživanje javnog mnijenja na slučajnom i reprezentativnom uzorku građana i građanki BiH starijih od 18 godina. Vaše domaćinstvo, kao i Vi, ste odabrani metodom slučajnog izbora u uzorak za učešće u anketi kojom ispituujemo mišljenja, stavove i iskustva građana i građanki BiH o navikama korištenja različitih medija, percepciji i njihovim medijskim potrebama.

Zbog toga nam je Vaše mišljenje izuzetno važno, jer se na osnovu obrade rezultata mišljenja i stavova 1000 slučajno izabranih građana uzimaju kao mjerodavan opis mišljenja i stavova svih građana u BiH.

Najbitnije što trebate znati jeste da nam je jako stalo do Vašeg ličnog mišljenja, a ne kako misle drugi Vama bliski ljudi ili grupa ljudi. Samo Vaši iskreni odgovori će nam pomoći da procijenimo tačno šta javnost, građani i građanke misle o određenim pitanjima. Ne postoje tačni i netačni odgovori.

Učešće u samom istraživanju je potpuno anonimno i podaci o Vašem imenu ili prezimenu, kao ni Vaši kontakt detalji nigdje neće biti objavljeni.

Odgovori koje date u upitniku bit će korišteni samo u svrhe grupne statističke analize, zajedno s odgovorima 1000 drugih građana i građanki koji su, kao i Vi, slučajno odabrani širom BiH da učestvuju u ovoj anketi.

Unaprijed Vam hvala na Vašem učešću!

ŠIFRA ANKETARA

--	--	--	--	--

DATUM INTERVJUA

--	--	--	--	--

TIP NASELJA IZ SPECIFIKACIJE UZORKA
(1-GRADSKO; 2-VANGRADSKO/SELO)

--

**PODACI IZ SPECIFIKACIJE UZORKA
ILI KONTAKT LISTA!**

ŠIFRA ADRESE POLAZNE TAČKE	
ŠIFRA OPĆINE	
NAZIV OPĆINE	
ŠIFRA MJESTA	
NAZIV MJESTA	
NAZIV ULICE	
KUĆNI BROJ	
BROJ SPRATA	
OZNAKA STANA	
OPISNA ADRESA:	

NAPOMENA ANKETARU:

Evidentirajte svaku adresu koju ste posjetili između zadnje adrese na kojoj ste kompletirali anketu i ove adrese na pitanja od U1 do U5.

U1. Broj osoba koje ste od posljednje obavljene ankete do ove ankete kontaktirali, ali su odbile učestvovati u anketi?

Upišite broj!	
---------------	--

U2. Koji su razlozi odbijanja ovih osoba?

Razlozi	Ukupno
1. – Prezauzet, nema vremena, ima druge obaveze, loše zdravlje	
2. – Ne zanima ga	
3. – Nije kompetentan, ne zna ništa, ne želi	
4. – Boji se, ne želi da bude povrijeđena privatnost	
5. – Već anketiran, ne vjeruje u ankete, i sl.	
6. – Drugo – Navedi!	
Ukupno	

Napomena: Ukupna suma brojeva za sve stavke u ovoj tabeli mora odgovarati broju upisanom na pitanje U1.

U3. Spol osoba koje su odbile:

Spol/pol	Ukupno
1. – Muškarac	
2. – Žena	
Ukupno	

Napomena: Ukupna suma brojeva za sve stavke u ovoj tabeli mora odgovarati broju upisanom na pitanje U1.

U4. Starosna dob osoba koja su odbile:

Godine starosti	Ukupno
Do 30 godina	
31 – 50	
51 i više	
Ukupno	

Napomena: Ukupna suma brojeva za sve stavke u ovoj tabeli mora odgovarati broju upisanom na pitanje U1.

U5. Između posljednje obavljene i ove ankete, na koliko adresa ste pokucali barem dva ili više puta, ali ni nakon toga nikoga niste našli kod kuće, i zbog toga ste odustali od daljnjih pokušaja da ih kontaktirate?

Upišite broj!	
---------------	--

VRIJEME POČETKA INTERVJUA!	SAT	MIN.

P1. PITANJE SAMO ZA PILOT ANKETU! Kad čujete riječi “Mediji u BiH”, šta Vam prvo padne na pamet. (Upisati jedan odgovor u svaki red!)

Asocijacije
1.
2.
3.

Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti

P2.-4. Sada ću vas zamoliti da mi kažete koliko su, po Vašem mišljenju, mediji u BiH općenito ... U velikoj mjeri, donekle, malo ili nimalo? (Rotirati redoslijed čitanja stavki. Pitati za svaku stavku pojedinačno. Upisati jedan odgovor za stavku!)

Oblici ponašanja	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Nimalo
2. Nezavisni od političkog utjecaja	1	2	3	4
3. Profesionalni u svom izvještavanju	1	2	3	4
4. Nepistrasni, odnosno objektivni	1	2	3	4

P5. Neki kažu da bi mediji trebali snositi odgovornosti u slučajevima da se utvrdi neistinito i/ili zlonamjerno izvještavanje javnosti? Na koji način bi, po Vašem mišljenju, mediji trebali najprije snositi odgovornost? (Pročitati ponuđene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. Da plate novčanu kaznu
2. Da im se na neko vrijeme povuče licenca za rad
3. Da odgovorne osobe budu kažnjene prekršajno
4. Da odgovorne osobe budu kažnjene krivično, sa mogućnošću zatvorske kazne
5. Na neki drugi način? Molimo Vas da navedete!

--

6. **(Ne čitati!) Ne zna**
7. **(Ne čitati!) Ne želi odgovoriti**

P6.-P8. Po Vašem mišljenju, koja od tri navedena faktora, ili neki drugi, utječu najviše POZITIVNO na BOLJI kvalitet sadržaja koje nude domaći mediji? (Ne čitati! Sačekati odgovore! Upisati 3 odgovora. U kolonu „Najvažniji” upisati prvi odgovor. U kolonu „Drugi po važnosti” upisati drugi odgovor. U kolonu „Treći po važnosti” upisati treći odgovor. Naglasiti da je prvi odgovor najvažniji, i tako redom do trećeg odgovora! U svakoj od tri kolone zaokružiti po jedan odgovor!)

Faktori	Najvažniji	Drugi po važnosti	Treći po važnosti
To da li je medij domaći ili strani	1	1	1
To da li je medij privatni ili javni	2	2	2
Od novinara i urednika	3	3	3
7. Nezavisnosti medija od političkog utjecaja	4	4	4

P9.-12. U kojoj mjeri su, po Vašem mišljenju, mediji u BiH u svom svakodnevnom radu izloženi sljedećim vrstama pritisaka? U velikoj mjeri, donekle, malo ili nimalo? (Rotirati redoslijed čitanja stavki. Pitati za svaku stavku pojedinačno. Upisati jedan odgovor za stavku!)

Oblici ponašanja	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Nimalo
9. Politički pritisak	1	2	3	4
10. Ekonomski pritisak	1	2	3	4
11. Pritisak pravnim sredstvima, tužba za klevetu, prekršajna prijava, i slično	1	2	3	4
12. Pritisak zbog prijetnji i narušene sigurnosti	1	2	3	4

P13.-15. Po Vašem mišljenju, koja tri od navedenih su najveći problem sa kojima se trenutno suočavaju mediji u BiH? (Ne čitati! Sačekati odgovore! Upisati 3 odgovora. U kolonu „Najvažniji” upisati prvi odgovor. U kolonu „Drugi po važnosti” upisati drugi odgovor. U kolonu „Treći po važnosti” upisati treći odgovor. Naglasiti da je prvi odgovor najvažniji, i tako redom do trećeg odgovora! U svakoj od tri kolone zaokružiti po jedan odgovor!)

Problemi	13. Najvažniji	14. Drugi po važnosti	15. Treći po važnosti
Ekonomska održivost	1	1	1
Izloženost političkim pritiscima	2	2	2
Sigurnost novinara	3	3	3
Nedovoljna sudska zaštita medija	4	4	4
Efikasnije rješavanje tužbi za klevete	6	6	6
Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti	8	8	8

P16. PITANJE SAMO ZA PILOT ANKETU! Koji su to sadržaji koje biste voljeli da više vidite u domaćim medijima? (Upisati jedan odgovor u svaki red!)

Sadržaji
1.
2.
3.

Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti

P17.-19. A koje od navedenih sadržaja/programa najviše pratite u medijima? (Ne čitati! Sačekati odgovore! Upisati 3 odgovora. U kolonu „Najvažniji” upisati prvi odgovor. U kolonu „Drugi po važnosti” upisati drugi odgovor. U kolonu „Treći po važnosti” upisati treći odgovor. Naglasiti da je prvi odgovor najvažniji, i tako redom do trećeg odgovora! U svakoj od tri kolone zaokružiti po jedan odgovor!)

Sadržaji	17. Najvažniji	18. Drugi po važnosti	19. Treći po važnosti
Informativni program/Vijesti/Dnevnici	1	1	1
Političke emisije	2	2	2
Program zabavnog sadržaja	6	6	6
Obrazovni program	8	8	8
Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti	13	13	13

P20.-22. Kada su u pitanju informativni sadržaji – razne vijesti, dnevnici i slično, koji od navedenih faktora najviše utječu na Vaš izbor medija u kojem uglavnom pratite informativne sadržaje? (Ne čitati! Sačekati odgovore! Upisati 3 odgovora. U kolonu „Najvažniji” upisati prvi odgovor. U kolonu „Drugi po važnosti” upisati drugi odgovor. U kolonu „Treći po važnosti” upisati treći odgovor. Naglasiti da je prvi odgovor najvažniji, i tako redom do trećeg odgovora! U svakoj od tri kolone zaokružiti po jedan odgovor!)

Faktori	20. Najvažniji	21. Drugi po važnosti	22. Treći po važnosti
Istraživačko novinarstvo			
Istinitost i pravovremenost informacija	1	1	1
Informiranje u skladu sa ličnim političkim, odnosno etničkim opredjeljenjima	3	3	3
Politička i svaka druga nepristrasnost	4	4	4
Novinar koji uređuje/vodi/izvještava	5	5	5
Tip medija: tv, radio, štampa, internet	6	6	6
Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti	8	8	8

P23. U cjelini gledano, kakvo je Vaše povjerenje u medije koje najčešće pratite? Da li jako vjerujete, donekle vjerujete, donekle ne vjerujete ili uopće ne vjerujete? (Pročitati ponuđene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. U potpunosti se slaže
2. Donekle se slaže
3. Niti se slaže, niti ne slaže
4. Donekle se protivi
5. Jako se protivi
6. **(Ne čitati!) Ne zna**
7. **(Ne čitati!) Ne želi odgovoriti**

P24. PITANJE SAMO ZA PILOT ANKETU! Možete li navesti specifično najviše tri medija čijim informacijama najviše vjerujete? (Upisati jedan odgovor u svaki red!)

Mediji
1.
2.
3.

Ne čitati! Ne zna ili ne želi odgovoriti

P25.-27. Da li i u kojoj mjeri podržavate sljedeće oblike ponašanja prema nekim medijima, ili novinarima, urednicima koji rade za te medije? U velikoj mjeri, donekle, malo ili nimalo? (Rotirati redoslijed čitanja stavki. Pitati za svaku stavku pojedinačno. Upisati jedan odgovor za stavku!)

Oblici ponašanja	U velikoj mjeri	Donekle	Malo	Nimalo
25. Nasilje	1	2	3	4
26. Prijetnje	1	2	3	4
27. Tužbe za klevetu	1	2	3	4
28. Govor mržnje putem interneta	1	2	3	4
29. Cenzura	1	2	3	4

P30.-34. Da li su sljedećim oblicima ponašanja više izloženi muškarci, žene, podjednako i jedni i drugi, ili nisu ni jedni ni drugi? (Rotirati redoslijed čitanja stavki. Pitati za svaku stavku pojedinačno. Upisati jedan odgovor za stavku!)

Oblici ponašanja	Više muškarci	Više žene	Podjednako	Niti jedni, niti drugi
30. Nasilje	1	2	3	4
31. Prijetnje	1	2	3	4
32. Vrijeđanje na osnovu spola	1	2	3	4
33. Tužbe za klevetu	1	2	3	4
34. Govor mržnje putem interneta	1	2	3	4

P35. Neki kažu da bi mediji trebali znatno manje pažnje posvećivati politici i izjavama političara zbog situacije u kojoj se nalazimo? U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa tim mišljenjem? (Pročitati ponuđene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. U potpunosti se slaže
2. Donekle se slaže
3. Niti se slaže, niti ne slaže
4. Donekle se protivi
5. Jako se protivi
6. **(Ne čitati!) Ne zna**
7. **(Ne čitati!) Ne želi odgovoriti**

P36. Neki kažu da bi rado platili više novca, ako bi im neki medij ponudio kvalitetnije informiranje. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa tim mišljenjem? (Pročitati ponuđene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. U potpunosti se slaže
2. Donekle se slaže
3. Niti se slaže, niti ne slaže
4. Donekle se protivi
5. Jako se protivi
6. **(Ne čitati!) Ne zna**
7. **(Ne čitati!) Ne želi odgovoriti**

Socio-demografska pitanja

Hvala što ste odvojili dio svog vremena da biste odgovorili na pitanja. Želio/la bih da mi date neke osnovne informacije o Vama koje će nam pomoći da bolje shvatimo date odgovore. Budite sigurni da će se sve informacije smatrati povjerljivim.

P37. Spol? (Ne pitati! *Moguć samo jedan odgovor!*)

1. Muški
2. Ženski

P38. Dob, napunjene godine starosti? (*Upisati odgovor!*)

|| godina

P39. Stepen obrazovanja? (*Pročitati sve predložene odgovore. Moć samo jedan odgovor!*)

1. Bez obrazovanja
2. Osnovno obrazovanje
3. Srednje obrazovanje u trajanju do 3 godine
4. Srednje obrazovanje u trajanju od 4 godine
5. Viša škola
6. Fakultetsko obrazovanje
7. Magistarski/doktorski studij

P40. Radni status? (*Pročitati sve predložene odgovore. Moć samo jedan odgovor!*)

1. Poslodavac	idi na P41
2. Zaposlena osoba	idi na P41
3. Samozaposlena osoba	idi na P41
4. Pomaćući član domaćinstva	idi na P41
5. Nezaposlena osoba	idi na P42
6. Student	idi na P42
7. Osoba koja obavlja kućne poslove	idi na P42
8. Penzionisana osoba	idi na P42
9. Ostalo? <i>Molimo Vas da navedete!</i>	idi na P42

P41. U kom sektoru radite? (Pročitati sve predložene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. Privatni sektor
2. Javni/državni sektor
3. Nevladina organizacija
4. Nešto drugo

P42. Kada razmišljate o ukupnom prihodu Vašeg domaćinstva, tj. o ukupnom novcu koji zarade ili prime svi članovi Vašeg sadašnjeg domaćinstva, koji je iznos neto prosječnog mjesečnog prihoda... (Pročitati sve predložene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. Do 500 KM
2. 501 – 1.000 KM
3. 1.001 – 1.500 KM
4. 1.501 – 2.000 KM
5. Preko 2.000 KM
6. **(Ne čitati!)** Bez odgovora

P43. Koja je Vaša etnička, odnosno nacionalna pripadnost? (Pročitati sve predložene odgovore. Upisati samo jedan odgovor!)

1. Bošnjak
2. Srpska
3. Hrvatska
4. Neka druga - Molimo Vas da navedete! _____
5. (Ne čitati!) NE ZNA / NE ŽELI ODGOVORITI

Geografska pitanja

P44. Entitet? (Upisati samo jedan odgovor!)

1. FBiH
2. RS
3. Brčko distrikt BiH

P45. Regija? (Upisati samo jedan odgovor!)

P46. Općina? (Upisati samo jedan odgovor!)

P47. Tip naselja? (Upisati samo jedan odgovor!)

1. Gradsko
2. Vangradsko/Seosko

Vodič za fokus grupe sa građanima

Uvod - 10 minuta

Dobar dan/ dobro večer i dobro došli! Ja sam _____ i ja radim s Agencijom Prizma. Mi smo profesionalna istraživačka kompanija koja se bavi marketinškim istraživanjima, ispitivanjima javnog mnijenja. Pozvali smo Vas danas da učestvujete u grupnoj diskusiji koja se tiče mišljenja i stavova građana BiH o različitim pitanjima koja imaju veze sa načinom na koji koristimo medije, razne medije.

U ovoj grupnoj diskusiji ne postoje pogrešni odgovori, ovo nije ispit i niko neće biti ocijenjen. Zanima nas Vaš stav i Vaše mišljenje. Svaki odgovor je ispravan odgovor. Sve što trebate uraditi jeste da se opustite i razgovarate.

Da prvo završimo neke formalnosti. Ova diskusija se snima zato što je to jedini način da naši drugi istraživači i naš klijent analiziraju ono što se u ovim diskusijama kaže. Ja ne mogu zapisati sve ono što Vi kažete. Niti mogu zapamtiti sve o čemu ćemo razgovarati. Sve podatke i informacije koje dobijemo od Vas bit će isključivo upotrijebljene za potrebe ovog istraživanja i neće biti dostupne javnosti. Snimci će se isključivo koristiti za izradu transkripata razgovora, na osnovu kojih će se raditi analiza rezultata.

(AKO PREDSTAVNIK KLIJENTA PRISUSTVUJE FOKUS GRUPI! S tim u vezi, zajedno sa mnom se ovdje nalazi i moj asistent koji će pokušati da opservira i zapiše što je moguće više od onoga što Vi kažete danas.)

Jako je važno da u ovoj diskusiji podjednako uzmu učešća svi učesnici. Svako će imati priliku da kaže što misli. Zato je jako važno da poštujemo druge. Dok jedan govori, drugi trebaju slušati. Ja ću isto tako voditi računa o tome da niko od vas ne govori ni previše, niti premalo. Pa mi oprostite ako vas tu i tamo prekinem, ili ako nekom drugom dam riječ preko reda, i slično.

Također, tražit ću od Vas da ugasite svoj mobitel, tako da nas ne ometa tokom ovog razgovora. Hvala Vam!

U redu, započnimo sa predstavljanjem. Ja ću prvi početi. Moje ime je _____.

Možete li mi reći nešto o sebi, te ime ili nadimak kojim želite da Vas oslovljavam tokom naše diskusije. Ponavljam da je Vaše učešće u diskusiji potpuno anonimno. Uopće nas ne zanima Vaš identitet za potrebe samog istraživanja.

Pitanja za diskusiju – 60 – 75 minuta

- P1. Kad čujete riječi “Mediji u BiH”, šta Vam prvo padne na pamet? Koje riječi, misli, asocijacije?
- P2. Kako biste opisali trenutnu situaciju kada su u pitanju mediji u BiH?
- P3. Koji su, po Vašem mišljenju, glavni problemi medija u BiH, ili barem onih koje Vi pratite?
(Moderator: Ako ispitanici ne navedu, pitati pojedinačno: kvalitet sadržaja koje nude, objektivnost i nepristrasnost u informiranju, profesionalno izvještavanje, zavisnost/nezavisnost od političkog utjecaja, politički pritisci koje vrše)
- P5. Kakav je, po Vašem mišljenju, trenutno utjecaj medija u našem društvu?
- P6. Kakav je utjecaj medija na razvoj demokratije u BiH?
- P7. U cjelini gledano, kako biste ocijenili utjecaj ovdašnjih medija općenito na razvoj demokratije u BiH?
- P8. Neki kažu da bi medije trebalo kažnjavati u slučajevima da se utvrdi neistinost i/ili zlonamjerno izvještavanje javnosti. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa tim mišljenjem?
- P9. U cjelini gledano, koliko ste trenutno zadovoljni sadržajima koji se nude u domaćim medijima? S čime ste najviše zadovoljni, odnosno nezadovoljni?
- P10. Po Vašem mišljenju, koji faktori utječu najviše na kvalitet sadržaja koje nude domaći mediji?
(Moderator: Ako ispitanici ne navedu, pitati pojedinačno: da li je medij domaći ili strani, da li je medij privatni ili javni, tip medija; tv, radio, internet portali, novine, novinar, ekonomska situacija, nezavisnost medija)
- P11. U kojoj mjeri su, po Vašem mišljenju, mediji u BiH u svom svakodnevnom radu izloženi raznim vrstama pritisaka? Koji su to pritisci?
- P12. U cjelini gledano, kako biste ocijenili utjecaj ovdašnjih medija kada je u pitanju istinito informiranje građana?
- P13. Da li, po Vašem mišljenju, medija u BiH ima znatno više nego što treba, taman koliko i treba, ili znatno manje nego što ima medija? Zašto?
- P14. U cjelini gledano, koliko je Vama lično, za potrebe Vašeg življenja, važno postojanje medija u BiH?
- P15. Koje, specifično, medije najviše pratite i zašto?
- P16. Koje vrste emisija/programa najviše pratite i zašto?
- P17. Kada su u pitanju informativni sadržaji – razne vijesti, dnevници i slično, koji faktori najviše utječu na Vaš izbor medija u kojem uglavnom pratite informativne sadržaje?
(Moderator: Ako ispitanici ne navedu, pitati pojedinačno: istinitost informacija, pravovremenost informacija, politička opredjeljenja medija, politička i svaka druga nepristrasnost, novinari, tip medija; tv, radio, internet, novine)
- P18. Koliko vremena dnevno u prosjeku provodite prateći informativne sadržaje na sljedećim medijima?
TV, radio, internet, novine?
- P19. Možete li navesti specifično najviše tri medija čijim informacijama najviše vjerujete? Zašto?

P20. Šta mislite, da li je i u kojim situacijama opravdano prema nekim medijima, njihovim zaposlenicima upotrijebiti neki vid nasilja? Govor mržnje? Prijetnje? Tužbe za klevetu, i slično? Omalovažavanje?

P21. Neki kažu da bi mediji trebali znatno manje pažnje posvećivati politici i izjavama političara zbog situacije u kojoj se nalazimo? U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa tim mišljenjem?

P22. Neki kažu da bi rado platili više novca, ako bi im neki medij ponudio kvalitetnije informiranje. U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa tim mišljenjem?

P23. Evo nas, došli smo do samog kraja današnje diskusije. Da li imate reći nešto za kraj u vezi s ovim, a nismo Vas pitali?

Hvala lijepo na učešću!

Vodič za polustrukturirane intervjue sa predstavnicima medija

1. U cjelini gledano, kako biste ocijenili sadašnju situaciju u medijima u BiH?
2. Koji su najvažniji problemi, izazovi?
3. Koje su najvažnije potrebe koje je potrebno zadovoljiti? Organizacijske, finansijske, potrebe za kvalificiranim zaposlenicima, treninzi i obrazovanje, i slično?
4. Kakva je situacija sa novinarstvom? Novinarima?
5. Koji su glavni problemi u vezi sa novinarima? Nedostatak novinara? Obrazovanje/trening? Političke veze? Politički pritisci? Cenzura i autocenzura?
6. Kakva je situacija sa sigurnošću novinara?
7. Da li mislite da, vezano za ove probleme, novinari muškog spola imaju više, manje, jednako problema od novinara ženskog spola?
8. Šta mislite o tzv. freelance žurnalizmu? Kakva je situacija po tom pitanju? Koji su najveći problemi i izazovi?
9. U kojoj mjeri su, po Vašem mišljenju, mediji zavisni, odnosno nezavisni? Koji su glavni kriteriji na osnovu kojih se zavisnost, odnosno nezavisnost medija procjenjuje?
10. Po Vašem mišljenju, šta je najprije konkretno potrebno uraditi kako bi se unaprijedila trenutna situacija sa medijima? Koje su konkretne mjere koje predlažete? (AKO ISPITANIK NE NAVEDA NIŠTA KONKRETNO, PITATI SPECIFIČNO ZA: OSNOVATI NOVO FUNKCIONALNIJE UDRUŽENJE, POBOLJŠATI RAD POSTOJEĆIH, OJAČATI SINDIKAT, POBOLJŠATI SARADNJU MEĐU MEDIJIMA, FORMIRATI TIJELO ZA SIGURNOST NOVINARA, OBUČITI POLICIJU I PRAVOSUĐE, POJAČATI INSPEKCIJU U MEDIJIMA U POGLEDU POŠTIVANJA PRAVA NOVINARA I ZAPOSLENIH, PROMIJENITI ZAKON TAKO DA SE NAPAD NA NOVINARA TRETIRA KAO NAPAD NA SLUŽBENU OSOBU)
11. Kako i na koji način najprije pomoći nezavisnim medijima? Kako pomoći novinarima u tim medijima?
12. U cilju unapređenja medijske situacije u BiH, šta mislite da bi najprije trebale uraditi domaće vlasti? Međunarodne organizacije? Nevladina udruženja? Građani? Sami mediji?
13. A šta mislite o tome da se u obrazovnom sistemu obrade teme od značaja za razvoj medijske kulture, medijske pismenosti, posebni studijski programi posvećeni medijskom pravu, i slično?
14. Došli smo do samog kraja našeg razgovora. Da li imate reći nešto za kraj što smatrate bitnim, a da smo mi propustili da Vas pitamo.

Još jednom, hvala na učešću!

Vodič za polustrukturirane intervjuje sa predstavnicima policije

1. U cjelini gledano, kako biste ocijenili sadašnju situaciju u medijima u BiH?
2. Koji su najvažniji problemi, izazovi?
3. Kako biste Vi ocijenili situaciju sa sigurnošću novinara?
4. Gledajući iz Vaše perspektive, jesu li zakoni koji štite novinare adekvatni ili bi trebalo nešto mijenjati, s obzirom na to da nemamo posebne odredbe u KZ (kazneni zakon) koje se odnose na novinare?
5. Da li postoji kontakt osoba za pitanja sigurnosti novinara ili neki interni protokol o postupanju kada je u pitanju sigurnost novinara? Ako da, možete li navesti primjer? Koliko često se koristi?
6. Da li obavještavate novinare šta je poduzeto u slučaju da je prijavljeno izvršenje k.d. (krivično djelo) na štetu novinara?
7. Kakva je saradnja s novinarima na terenu? Saraduje li Vaša institucija s udruženjima novinara? Po Vašem mišljenju, koje su konkretne preporuke za poboljšanje odnosa/saradnje?
8. Da li biste bili spremni da se uključite u rad nekog radnog tijela/koordinacijske grupe koja bi radila na poboljšanju sigurnosti novinara?
9. Da li saradujete s Institucijom ombudsmena na ovim temama?
10. Kakvi su kapaciteti kada su u pitanju cyber/online napadi na medije i novinare? Da li su Vam potrebne obuke na ovu temu?
11. Da li mislite da, vezano za ove probleme, novinari muškog spola imaju više, manje, jednako problema od novinara ženskog spola?
12. Po Vašem mišljenju, šta je najprije konkretno potrebno uraditi kako bi se unaprijedila trenutna situacija sa medijima? Koje su konkretne mjere koje predlažete? (AKO ISPITANIK NE NAVEDE NIŠTA KONKRETNO, PITATI SPECIFIČNO ZA: FORMIRATI TIJELO ZA SIGURNOST NOVINARA, OBUČITI POLICIJU I PRAVOSUĐE, POJAČATI INSPEKCIJU U MEDIJIMA U POGLEDU POŠTIVANJA PRAVA NOVINARA I ZAPOSLENIH, PROMIJENITI ZAKON TAKO DA SE NAPAD NA NOVINARA TRETIRA KAO NAPAD NA SLUŽBENU OSOBU)
13. U cilju unapređenja medijske situacije u BiH, šta mislite da bi najprije trebale uraditi domaće vlasti? Međunarodne organizacije? Nevladina udruženja? Građani? Sami mediji?
14. Došli smo do samog kraja našeg razgovora. Da li imate reći nešto za kraj što smatrate bitnim, a da smo mi propustili da Vas pitamo?

